

8

**Millî Mücadele
Döneminde
Kırşehir**

**Kırşehir
During
the National Struggle**

Enes Öz

Millî Mücadele Döneminde Kırşehir

*Enes Öz**

Özet

I. Dünya Savaşı sonrasında gerçekleştirilen işgaller karşısında Mustafa Kemal Paşa öncülüğünde Anadolu büyük bir direniş sergilemiştir. Bu direnişte henüz işgale uğramamış iç bölgeler Millî Mücadele'nin teşkilatlanması ve desteklenmesi için büyük çaba sarf etmiştir. Kırşehir de Millî Mücadele'nin desteklenmesi noktasında ön plana çıkmış şehirlerden biri olmuştur. Vatansever Kırşehir halkı Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti etrafında teşkilatlanarak işgallere tepkisini göstermiştir. Mustafa Kemal Paşa, Ankara'ya geçmeden önce Kırşehir'e gelmiş ve burada gerçekleştirdiği temaslar ile bölge halkının Millî Mücadele'den yana olan bakış açısını bizzat yerinde gözlemlemiştir. Kırşehir halkı Millî Mücadele esnasındaki gelişmeleri yakından takip etmiştir. Bir taraftan işgal haberleri sonrası ilgililere gönderdikleri protesto telgrafları ile kamuoyu oluşturmuşlar, diğer taraftan da cepheden gelen zafer haberleri sonrasında gönderdikleri tebrik telgrafları ile TBMM'ye moral aşılamlarıdır. Millî Mücadele'de insan gücü, geri hizmet, destek ve ikmal konularında da büyük yararlılıklar gösteren Kırşehir, I. TBMM'ye gönderdiği milletvekilleri ile yasama ve yönetim süreçlerine de katkılar sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler

Kırşehir, Hacıbektaş, Millî Mücadele, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Mustafa Kemal Paşa

* Öğr. Gör. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi. enesoz[at]nevsehir.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5626-5516

Kırşehir During the National Struggle

Abstract

Under the leadership of Mustafa Kemal Pasha, Anatolia showed a great resistance against the occupations after World War I. In this resistance, the inner regions that have not yet been occupied made great efforts to organize and support the National Struggle. Kırşehir also became one of the cities that came to the fore in support of the National Struggle. The patriotic people of Kırşehir showed their reaction to the occupations by organizing around Association for Defence of National Rights. In addition, Mustafa Kemal Pasha came to Kırşehir before moving to Ankara, and with the contacts he made here, he personally observed the point of view of the people of the region in favor of the National Struggle. The people of Kırşehir followed the developments during the National Struggle closely, they created public opinion thanks to the protest telegrams they sent to the relevant people after the news of the occupation, while also instilling morale in the Grand National Assembly of Türkiye with the congratulatory telegrams they sent after the victory news from the front. In addition, Kırşehir, which showed great benefits in the fields of manpower, backward service, support and supply during the National Struggle and contributed to the process in administrative terms thanks to the representatives it sent to the I. Grand National Assembly of Türkiye.

Keywords

Kırşehir, Hacibektaş, National Struggle, the Association for Defence of Rights, Mustafa Kemal Pasha

1. Giriş

30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Ateşkes Antlaşması imzalanmış ve I. Dünya Savaşı Osmanlı Devleti açısından son bulmuştur. Antlaşmanın devamındaki süreçte İtilaf devletlerinin eylemleri ülke genelinde tedirgin bir bekleyiş ve karamsarlığı ortaya çıkarmıştır. Gelişmeler karşısında vatansever halk kendi bölgesini ve haklarını korumak adına birtakım çareler arama yoluna gitmiş, Müdafaa-i Hukuk yapılanmaları sayesinde teşkilatlanmaya başlamıştır. Ülke geneline yansıyan bu yeni durum Kırşehir’de de kendini göstermiş, bölge halkı karşılaşılabileceği olumsuzlukları atlatmak için meydana getirdiği cemiyetler ile çeşitli çareler aramıştır. Anadolu’nun her yerinde olduğu gibi Kırşehir’de de İstanbul Hükümeti’nin hukuksuz işgallere boyun eğme tavrı ve üzerine aldığı sorumlulukları yerine getirmemesi, halkın bizzat ve bilfiil sorumluluk alması gerektiği düşüncesini açıkça ortaya koymuştur.

Kırşehir halkı, haklarını müdafaa etmek adına organize olmaya çalışırken, 19 Mayıs 1919 tarihinde Mustafa Kemal Paşa Samsun’a ayak basmış ve Millî Mücadele’nin fitilini ateşlemiştir. Yayınlanan genelgeler ve düzenlenen kongrelerle bürokrasi ve halkın büyük çoğunluğu Mustafa Kemal Paşa ve Millî Mücadele’den yana tavır koymuş, şehirler bu mücadeleye destek konusunda birleşmişlerdir. Kırşehir de bu desteği en güçlü şekilde veren şehirlerden olmuştur. İç Anadolu gibi ekseriyetle işgal görmemiş bir bölgede yer alan Kırşehir, ülkenin muhtelif yerlerinde gerçekleştirilen işgallerdeki acı hadiseleri derinden hissetmiş ve kayıtsız kalmamıştır.

1867 Vilâyet Nizamnamesi’nde Konya Vilayeti’ne bağlı Niğde Sancağı’nın bir kazası olan Kırşehir, sonrasında Ankara Vilayeti’ne bağlı bir sancak haline getirilmiştir. Millî Mücadele sürecinde yine Ankara’nın sancakları arasında bulunan Kırşehir; Keskin, Mucur, Çiçekdağı (Mecidiye), Avanos, Hacibektaş ve Kaman’dan oluşan bir sancak statüsündedir.¹ 1921 tarihli Teşkilat-ı Esasi ile Osmanlı Devleti’ndeki sancak ve mutasarrıflıklara son verilerek idari taksimat vilayet, kaza, nahiy ve köy birimleri şeklinde ifade edilmiştir. Ancak Millî Mücadele sürecinde fiilen sancak birimi var olmaya devam etmiştir.² Çalışmamızda da Kırşehir’in bu idari taksimatı esas alınmış olup, Millî Mücadele süreci de bu taksimat çerçevesinde değerlendirilmiştir.

¹ İlhan Şahin, “Kırşehir”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. XXV, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2022, s. 483, 484. Sonraki yıllarda Kırşehir’in idari taksimatında değişikliklere de gidilmiştir. 1925’te Kırşehir Vilayeti, Kırşehir, Avanos ve Mucur olarak üç ilçeden oluşmuştur. 1926’da Çiçekdağı (Mecidiye) da vilayete ilçe olarak eklenmiştir. Böylece ilçe sayısı dört olmuş, Kırşehir’de Kaman ve Mucur’da Hacibektaş nahiyeleri teşkil edilmiştir. Musa Şaşmaz, *Türkiye’nin İdari Taksimatı (1920-1913)*, C. IX, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014, s. 315-316. Daha sonra Avanos, Mucur, Mecidiye, Kaman ve Hacibektaş’ın bağlı olduğu il merkezî haline gelmiştir. 30 Haziran 1954 tarihinde kabul edilen, 6429 numaralı kanun ile Nevşehir il olmuş ve Kırşehir de ilçe yapılarak, Avanos, Gülşehir, Kozaklı, Ürgüp, Mucur ve Hacibektaş kazaları ile Nevşehir’e bağlanmıştır. 1957 yılında çıkarılan 7001 sayılı kanun ile tekrardan il haline getirilmiştir. Şahin, “Kırşehir”, s. 484; Haşim Erdoğan ve Çağrı Pişkin, “Demokrat Parti Dönemi İktidar-Muhalefet Çekişmesinin Bir Ürünü: Nevşehir’in İl, Kırşehir’in İlçe Olması”, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10/2 (2020), s. 584; *Resmi Gazete*, Sayı: 9637, 19 Haziran 1957.

² Hasan Çağrı Şaşmaz, “İdari Yapılara Dair Hukuki Düzenlemeler”, *Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 5/1 (2022), s. 54-55.

2. İşgaller Karşısında Kırşehir'de Teşkilatlanma Çalışmaları ve Kurulan Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri

Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkmış, Wilson Prensipleri uyarınca bir mütareke yapmak istese de Mondros Ateşkes Antlaşması'nda istediğini elde edememiştir. Zira bu antlaşma metni, Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü bozmaya, milletin bağımsızlığını da ortadan kaldırmaya yönelik hükümler ihtiva etmiştir. İstanbul Hükümeti galip devletlerin tepkisini çekebilecek davranışlardan sakınırken, ortaya çıkan yeni durumda azınlık unsurlar da İtilaf devletlerinden aldıkları destek ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın uygulanma biçimi ile bağımsız devletler kurma yönünde çalışmalar başlatmışlardır. Bu ortam içerisinde de sivil-asker aydınlar öncülüğünde ve millî haklar talebiyle Türk halkı arasında yeni hareketler başlamıştır. Hareketlerin içerisinde bulunanların kültürel düzeyleri, siyasi görüşleri ve bölgelerine göre anlam kazanan bu hareketler genel çerçevede "Müdafaa-i Hukuk" olarak isimlendirilmiştir.³

En başta işgale uğrayan veya bu tehdit ile karşı karşıya kalan bölgeler olmak üzere, ülkenin dört bir tarafında ortaya çıkan bu hareketler, cemiyet yapıları ile kendini göstermiştir. Mondros Ateşkes Antlaşması sonrası işgal tehdidini yakından yaşamayan ülkenin iç bölgelerinde de bu cemiyetler, şehirlerin önde gelenleri ve vatansever halkın desteği ile vücuda getirilmiştir. Kırşehir bu şehirlerden biri olarak ön plana çıkmıştır. Burada da çeşitli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri teşekkül etmiş olup adları şunlardır: Kırşehir Gençler Derneği, Kırşehir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Kaman Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Mucur Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Çiçekdağı Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ve Hacıbektaş Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti.⁴ Ayrıca Avanos ve Keskin'de de Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti şubeleri açılmıştır.

Bu derneklerden ilk kurulanı Kırşehir Gençler Derneği olmuştur. Mondros Ateşkes Antlaşması'nın 5. maddesi gereğince Osmanlı Devleti, sınır muhafazası ve iç asayişin teminine yetecek sayıda asker dışındaki kuvvetlerini terhis etmiştir.⁵ Bu gelişmeler üzerine Kırşehir'e dönen gençler, ortaya çıkan yeni durumu kabul etmemiş ve on kişilik bir heyet ile Kırşehir Gençler Derneği'ni kurmuşlardır.⁶ Derneğin idare heyeti Reis Galipoğlu Reşat (Özdeş), Genel Sekreter Mustafa Hilmi (Nural), Muhasip Üye Mehmet Fevzi (Saçak), Üye Mehmet Tayyip (İhtiyaroğlu), Üye Cevat Hakkı (Tarım) Bey, Memur Katicioğlu Ahmet Bey, Veznedar M. Sıtkı (Doğru) isimli kişilerden oluşmuştur. Dernek, 15 Mayıs 1919'da İzmir'in Yunan işgaline uğraması sonrası yaşanan saldırıları, siyasi gelişmelerin haberlerini, telgrafları ve gazete kúpürlerini derneğin binasına asarak halkı

³ İhsan Güneş, "Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nden Halk Fırkası'na Geçiş", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 19/56 (2003), s. 565-566.

⁴ *Kırşehir 1923-1998 75. Yıl*, Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1998, s. 17-19.

⁵ Mütareke maddeleri için ayrıca bkz. Nihat Erim, *Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri (Osmanlı İmparatorluğu Antlaşmaları)*, C. I, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1953, s. 519-524.

⁶ Yaşar Özüçetin, "Kırşehirlilerin Millî Mücadeleye Katkıları ve Millî Mücadele'deki Rollerini", *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29/Prof. Dr. Reşat Genç Özel Sayısı-II (2009), s. 1141.

bilinçlendirmeye çalışmıştır.⁷ Bu özelliği ile dernek, ülkedeki durum hakkında halkın haber alabileceği bir merkez konumuna gelmiş, dernek üyeleri ise düşmana boyun eğilmeyeceği ve istiklal uğruna ölüneceği ifadelerini sık sık dile getirerek kamuoyu oluşturmuşlardır.⁸

Kırşehir’de kurulan cemiyetlerden biri de Müftü Halil (Gündüz) Bey başkanlığında kurulan Kırşehir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti olmuştur. Cemiyet ilk kurulduğu aşamada çalışmalarını bir süre medrese binasında yürütse de daha sonra Kırşehir Kalesi içerisinde bulunan liseye taşınmıştır. Kırşehir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Haydar Bey, Mehmet Ağa, Ömer Aydın (Genç) Bey, Hacı Nuri Efendi, Nurullah Efendi, Hacı Hidayet Efendi ve Molla Mustafa (Akça) gibi azalardan oluşmuştur. Kırşehir ve çevresinde etkili faaliyetler yürüten cemiyet, Mustafa Kemal Paşa’nın Kırşehir ziyareti esnasında ağırlanması adına çalışmalar yapmıştır. Bunun yanında Millî Mücadele döneminde gerekli olan teçhizat ve malzemenin temini ile ilgili işler yürüten cemiyet, İstanbul Hükümeti tarafında olan Ankara Valisi Muhittin Paşa’nın Kırşehir’deki millî faaliyetleri engelleme çabalarının karşında durmuştur. Bu sayede Kırşehir ve civarında yer alan halkın millî bilinci daima canlı kalmıştır.⁹

Kaman Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, bölgede Millî Mücadele’ye destek veren bir diğer cemiyet olmuştur. Millî Mücadele sürecinde bir nahiye olarak bulunan Kaman, Mustafa Kemal Paşa’nın da Ankara’ya giderken kullandığı bir güzergâhta bulunmaktaydı. Cemiyetin başkanı, Mustafa Kemal Paşa’nın Ankara’ya geçerken evinde kaldığı Hacı Ali Bektaş Ağa olarak bilinmektedir. Kaman’da birlik ve beraberliğin sağlanmasında önemli bir rol üstlenen cemiyet Millî Mücadele’ye destek vermiştir.¹⁰

Mucur Kaymakamı A. Cevat (Akın) Bey’in başkanlığında kurulan Mucur Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Kırşehir’de bir diğer millî cemiyet olarak faaliyet yürütmüştür. Cemiyetin yaptığı ilk önemli iş İstanbul’daki Damat Ferit başkanlığındaki hükümeti tanımadıklarına dair bir telgrafi Babıalı’ye göndermesi olmuştur. Cemiyet şubeler açmak ve memleketin içerisinde bulunduğu durumu anlatmak adına köylere kadar giderek çalışmalar gerçekleştirmiştir. Cemiyetin başkanı olan Mucur Kaymakamı Cevat Bey’e gösterdiği yararlılıklardan dolayı Mucur ve sonrasında görev yaptığı Sungurlu’da “Fahri Hemşerilik” verilmiştir.¹¹

Çiçekdağı Millî Mücadele yanlısı tavır koyan ilçelerden biri olmuştur. Millî Mücadele günlerinde *İrade-i Milliye* gazetesine yansıyan “...vatanımızda bir fert kalıncaya kadar ve memleket harabezar halini alıncaya kadar devamlı saadet-i millîmiz uğruna çalışmağa

⁷ Bengül Salman Bolat, “Millî Mücadele’de Kırşehir’in Yeri ve I. TBMM Döneminde Kırşehir Milletvekilleri”, *Kuvâ-yı Milliye ve Millî Mücadele’de Kırşehir*, Haz. Yaşar Özüçetin, Kırşehir: Kırşehir Valiliği, 2009, s. 20.

⁸ *Kırşehir 1923-1998 75. Yıl*, s. 17.

⁹ Yusuf İzzettin Kılınçer, *Atatürk ve Kırşehir (1919-1938)*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, 2006, s. 8.

¹⁰ Alper Seyfeli, *Millî Mücadele’de Kırşehir*, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004, s. 59.

¹¹ *Kırşehir 1923-1998 75. Yıl*, s. 18.

azmetti." cümlesi, Çiçekdağı halkının iradesini ortaya koymuştur. Çiçekdağı Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin önde gelen kişilerinden olan Çiçekdağı Müftüsü Hayrullah Alp Efendi, Yozgat ve çevresinde etkili olan Çapanoğlu İsyanı'nın Çiçekdağı'na sıçramaması adına gösterdiği yararlılıklardan dolayı bizzat Mustafa Kemal Paşa tarafından çekilen telgraf ile tebrik edilmiştir. TBMM ayrıca Hayrullah Alp Efendi'den bölgenin güvenliği için asker toplamasını isteyerek, Çiçekdağı'nı ona emanet etmiştir. Zira Çiçekdağı mevkiî Yozgat'ta baş gösteren Çapanoğlu İsyanı'nın sınırında bulunmakta olup bu durum ayaklanmanın buraya taşınabileceği endişesini de beraberinde getirmiştir. Yozgat merkezli çıkan ayaklanma sırasında ilçenin ileri gelenleri öncülüğünde halkın teşkilatlanması sayesinde bu bozguncu hareketin Kırşehir ve beldelerine sıçraması önlenmiştir.¹² Bunda Çiçekdağı halkının desteği ile Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin çalışmaları, belediye başkanı, vali ve müftünün gayretli çabaları etkili olmuştur.

Hacıbektaş Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti de Kırşehir'in o dönemki idari taksimatı içerisinde kurulmuş faydalı cemiyetlerden biri olmuştur. Hacıbektaş ileri gelenlerinden Halil Efendi başkanlığında kurulan Hacıbektaş Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Millî Mücadele'den yana bir tavır ortaya koymuştur. Hacıbektaş halkı, Halil Efendi'ye itibar etmekle beraber bütün Alevi toplumu içerisinde etkin bir konuma sahip Çelebi Cemalettin Efendi etrafında toplanmıştır. Bu sayede Çelebi Cemalettin Efendi bir nevi Hacıbektaş Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin görevlerini üstlenmiştir. Öyle ki Mustafa Kemal Paşa, Millî Mücadele'nin başlangıcından itibaren Çelebi Cemalettin Efendi ile yazışmalar yapmış, devamındaki süreçte ise Hacıbektaş'ı ziyaret ederek Çelebi Cemalettin Efendi ile görüşmüş ve Millî Mücadele konusunda fikir birliğine varmıştır.¹³ Mustafa Kemal Paşa'nın Hacıbektaş ziyareti ve ileri gelenler ile görüşmeler yapmasında en ön plana çıkan sebeplerden biri, buranın en baştan itibaren Millî Mücadele yanlısı tavrını göstermesi olmuştur. Bu tavrın örneklerinden biri olarak Çelebi Cemalettin Efendi ve Halil Efendi, İstanbul'un İngiliz ve Fransızlar tarafından işgal edileceği durumunun belirmesi ve başkentin Anadolu'da bir yere taşınabileceği ihtimalinin ortaya çıkması üzerine İngiliz Yüksek Komiserliği'ne protesto telgrafları göndermişlerdir.¹⁴ Millî Mücadele'nin sonraki süreçlerinde Mustafa Kemal Paşa'dan yana tavrını daima devam ettiren Hacıbektaş ve buradaki Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, I. TBMM döneminde milletvekili olan Çelebi Cemalettin Efendi'nin şahsında Millî Mücadele'ye mühim katkılar sağlamıştır.¹⁵

¹² Bayram Sakallı, *Ankara ve Çevresinde Millî Faaliyetler ve Teşkilatlanma*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998, s. 24-29; Adnan Yılmaz, *Millî Mücadele'de Kırşehir*, Kırşehir: Kırşehir Günışığı Dergisi Kültür Hizmeti-1, s. 47; *Kırşehir 1923-1998 75. Yıl*, s. 19-20.

¹³ Havva Selçuk, "Mürûr-u Ubûr Edenlerin Gözüyle Hacıbektaş: Seyahatnameler, Salnameler ve Şer'iyye Sicillerine Göre Hacıbektaş'ın Tarihi", *I. Uluslararası Nevşehir Tarih ve Kültür Sempozyumu 16-19 Kasım 2011*, Ed. Adem Öger, Ankara: Nevşehir Üniversitesi Yayınları, 2012, s. 43.

¹⁴ Haşim Erdoğan, "Hacı Bektaş Veli Dergahının Birinci Dünya Savaşı ile Millî Mücadele Dönemindeki Tutumu ve Mustafa Kemal Paşa ile İlişkileri", *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11/Hacı Bektaş Veli Özel Sayısı (2021), s. 199.

¹⁵ Selçuk, "Mürûr-u Ubûr Edenlerin Gözüyle Hacıbektaş: Seyahatnameler, Salnameler ve Şer'iyye Sicillerine Göre Hacıbektaş'ın Tarihi", s. 43.

Hacıbektaş ileri gelenlerinin Millî Mücadele yanlısı tavrı, Anadolu'daki milyonlarca Alevi-Bektaşî halkının da tarafını belirlemesi açısından bir rehber görevi görmüş, böylece millî birlik ve beraberlik daha da perçinlenmiştir.

Avanos ve Keskin'de de Millî Mücadele yanlısı yapılar kendini göstermiş, buralarda Müdafaa-i Hukuk teşkilatının birer şubesi açılmıştır. Avanos'ta kurulan Müdafaa-i Hukuk teşkilatı şubesinde en faal kişi Belediye Başkanı Nuri Bey,¹⁶ Keskin'de ise Müftü Sadık Bey olmuştur. Buradaki Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti şubeleri ile ülke gündemi yakından takip edilerek, gelişmeler karşısında protestolar gerçekleştirilmesi ve böylece halkın millî bilincinin diri tutulması sağlanmıştır.

Genel olarak Millî Mücadele sürecinde Kırşehir ve bağlı beldelerde kurulan cemiyet ve dernekler bölge halkının millî bilincinin canlı tutulması noktasında aktif roller üstlenmişlerdir. Bu dernek ve cemiyetler içerisinde faal olarak çalışan kişilerden bazıları da şahsi olarak ön plana çıkmak suretiyle vatan müdafaasında katkılar sağlamışlardır. Mustafa Kemal Paşa'nın Şam'da görev yaptığı esnada yanında bulunan ve Vatan ve Hürriyet Cemiyeti'ni destekleyen Lütfi Müfit Bey bu kişilerin başında gelmektedir. Mustafa Kemal Paşa ile yılların getirdiği samimiyet uzun süre devam etmiş ve Lütfi Müfit Bey'e Soyadı Kanunu sonrası "Özdeş" soyadı da bizzat Mustafa Kemal Paşa tarafından verilmiştir. Kırşehir'de Millî Mücadele sürecinde öne çıkan şahıslar arasında öğretmenler de dikkate değer bir yer tutmuştur. Bu öğretmenlerden Servet Fikret Hanım, Cevat Hakki (Tarım) Bey, Habip Bey ve Tayyip Bey millî birlik ve beraberliğin tesisinde önemli görevler üstlenmişlerdir.¹⁷

3. Mustafa Kemal Paşa'nın Kırşehir Ziyareti

Mustafa Kemal Paşa 19 Mayıs 1919'da Samsun'a ulaştıktan sonra, sırasıyla Havza ve Amasya Genelgeleri yayınlanmış, Erzurum ve Sivas kongreleri düzenlenmiştir. Bu aşamada Millî Mücadele'nin hazırlık süreci gerçekleştirilmiş, İstanbul Hükümeti ile yapılan Amasya Protokolü ile Millî Mücadele'nin meşruiyeti meselesi halledilmiştir. Amasya'dan sonra tekrar Sivas'a dönen Mustafa Kemal Paşa Ankara'nın millî savunmanın merkez noktası olacağı düşüncesini gizleyerek, 18 Aralık 1919'da Sivas'tan ayrılmıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın başkanlığını yaptığı Heyet-i Temsiliye, Kayseri ve Kırşehir'de birer ikişer günlük sürelerle kalmış, bu şehirlerde törenlerle karşılanmıştır. 27 Aralık 1919'da Ankara'da da törenle karşılanan¹⁸ Mustafa Kemal Paşa ve heyeti burayı merkez olarak belirlemiştir.

¹⁶ Hamdi Doğan, "Millî Mücadele'de Nevşehir ve Çevresi", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 13/49 (2012), s. 64.

¹⁷ *Kırşehir 1923-1998 75. Yıl*, s. 16-17.

¹⁸ Sabahattin Selek, *Anadolu İhtilali*, İstanbul: Cem Yayınevi, 1976, s. 319; Hatice Güzel Mumyalmaz, "Mustafa Kemal Paşa'nın Ankara'ya Gelişi (27 Aralık 1919)", *Atatürk Ansiklopedisi*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2020: s. 2. <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/mustafa-kemal-pasanin-ankaraya-gelisi-27-aralik-1919/> (Erişim Tarihi: 08.12.2022).

Mustafa Kemal Paşa'nın Kayseri ve Kırşehir'e uğrayarak temaslarda bulunması, ilgi görmesi ve desteklenerek uğurlanması buralardaki Millî Mücadele'ye bakış açısını değerlendirmesi açısından önemli olmuştur. Sivas'tan yola çıktıktan sonra 19 Aralık 1919 akşamında Kayseri'ye ulaşan Mustafa Kemal Paşa ve heyeti, iki gün burada çeşitli temaslarda bulunarak 21 Aralık 1919'da Kayseri'den ayrılmış, aynı gün Topaklı mevkilerinde Kırşehir atlılarınınca karşılanarak Mucur'a gelmiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın yakın bir tarihte buraya gelebileceği haberi Sivas'ta komutanlar ile yapılan toplantıdan dönüşte Ali Fuat Paşa tarafından önceden bildirilmiştir.¹⁹ Üç araçlık heyette, Mustafa Kemal Paşa, Rauf Bey, Dr. Binbaşı Refik Bey, Ahmet Rüstem Bey, Mazhar Müfit Bey, Yaver Cevat Abbas, Hakkı Behiç Bey, İbrahim Süreyya Bey, Hüsrev Bey ve hizmetliler yer almıştır.²⁰ Mustafa Kemal Paşa ve heyeti Ankara'ya geçmeden önce Mucur'da iki, Kırşehir ve Hacibektaş'ta da birer gün kalmıştır. Heyet Mucur'a geldikten sonra doğrudan hükümet konağına gitmiş ve burada Mucur Kaymakamı Cevat Bey heyeti karşılamıştır. Hükümet konağına geldiğinde Mucur ileri gelenlerinden Müftü İsmail Hakkı Efendi'nin başını çektiği bir grup halk heyeti karşılamaya gitmiştir. Heyeti karşılayanlar arasında Belediye Başkanı Nuri Bey ve Mucur eşrafı da yer almıştır. Karşılama esnasında Başöğretmen Servet Hamın kalabalığa hitap etmiş, Servet Hanım'ın kızı da şiir okumuştur. 21 Aralık gecesi ile Hacibektaş dönüşü olan 23 Aralık günlerinde Mucur'da kalan Heyet-i Temsiliye'nin buraya gelişi etkili olmuş ve Mucur Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti oluşturulmuştur.²¹ Mucur'a gelişin ilk gecesi buranın ileri gelen eşrafiyla görüşmeler yapılmış, karşılıklı fikir teatisinin ardından Mustafa Kemal Paşa gece kaymakamlık binasında kalmış, heyette bulunan diğer kişiler de Mucurluların evlerinde misafir edilmiştir. Ertesi gün sabah heyet üyeleri kaymakamlıkta toplanarak iki otomobille Hacibektaş'a hareket etmişlerdir.²²

Mustafa Kemal Paşa Hacibektaş'a yol güzergâhındaki herhangi bir yer olarak uğramamış, burayı hususi olarak seçmiştir. Öyle ki, Amasya Genelgesi'nden sonra 26 Haziran 1919 tarihinde Konya'da bulunan 2. Ordu Müfettişliği'ne gönderdiği telgrafta Hacibektaş'ın

¹⁹ Bolat, "Millî Mücadele'de Kırşehir'in Yeri ve I. TBMM Döneminde Kırşehir Milletvekilleri", s. 21; Yılmaz, *Millî Mücadele'de Kırşehir*, s. 18-19. Ali Fuat Paşa, Mustafa Kemal Paşa Ankara'ya hareket etmeden önce Kayseri ve Kırşehir'e önden gelmiştir. Heyet-i Temsiliye daha önce kararlaştırıldığı gibi bu yoldan geçeceğinden, yol boyunca alınacak tedbirleri almak ve Orta Anadolu'nun güvenli yerlerindeki millî teşkilatlanmanın durumunu yerinde incelemek için Ali Fuat Paşa, Kayseri ve Kırşehir'i ziyaret etmiştir. 11-12 Aralık 1919 gecesini Hacibektaş'ta geçiren Ali Fuat Paşa, burada Orta Anadolu ve Doğu Anadolu'nun en çok tanınan ve en çok sevilen şeyhlerinden şeklinde tarif ettiği Çelebi Cemalettin Efendi ile görüşmüştür. Burada dergâh ziyareti esnasında Salih Niyazi Dedebaba ile de görüşen Ali Fuat Paşa, bölge halkının millî davaya bağlı olduğunu, Çelebi Cemalettin Efendi'nin millî birlik ve teşkilatlanmaya katkı sağlayacağı sözünü verdiğini ifade etmiştir. Ali Fuat Cebesoy, *Millî Mücadele Hatıraları*, İstanbul: Vatan Neşriyatı, 1953, s. 263.

²⁰ Mumyalmaz, "Mustafa Kemal Paşa'nın Ankara'ya Gelişi (27 Aralık 1919)", s. 2.

²¹ Hakan Uzun, "Mustafa Kemal Paşa'nın Millî Mücadele Başlarında Kırşehir'e Gelişi", *Kuvâ-yi Milliye ve Millî Mücadele'de Kırşehir*, Haz. Yaşar Özüçetin, Kırşehir: Kırşehir Valiliği Kültür Hizmeti, 2009, s. 202-203. Mustafa Kemal Paşa ve heyetinin Mucur'a geldikleri ilk günde mi, yoksa Hacibektaş'a gidecekleri ertesi günde mi bir tören ile karşılandıkları kesin olmamakla birlikte Hacibektaş'a gittikleri ve döndükleri günde iki ayrı tören düzenlendiği varsayılmaktadır.

²² Mazhar Müfid Kansu, *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber*, C. II, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1986, s. 493.

önemini vurgulamıştır. Telgrafta Kırşehir’de Baba Efendi hazretlerinin bulunduğu, Alevi vatandaşların ona bağlı olduğu ve Baba Efendi’nin memleketin bağımsızlığının tehlikede olduğunu gördüğünden bahsedilmiştir. İlâveten Baba Efendi ile temasa geçilerek millî menfaatleri korumak için nüfuz sahibi Alevi ileri gelenlerinin Sivas’taki kongreye katılımlarının sağlanmasının faydalı olacağı bildirilmiştir.²³ Bu bilinç ile hareket eden heyetin Hacıbektaş’a uğraması şüphesiz ki Millî Mücadele’nin güç kazanması adına atılmış önemli bir adım olmuştur. Çünkü burada tüm Anadolu’daki 3-4 milyon civarı Alevi-Bektaşî vatandaşın bağlı bulunduğu Çelebi Cemalettin Efendi ve Salih Niyazi Dede baba ikamet etmekteydi. 22 Aralık 1919 sabahı Mucur’daki hükümet binasından hareket eden heyet Hacıbektaş’a varmadan hemen önce Salih Niyazi Dede baba tarafından çiftlikte yemek ve ikramlar ile ağırlandı. Daha sonra buradan hareketle Hacıbektaş’a gelen heyet, kendileri ile Hacıbektaş’a gelen Salih Niyazi Dede baba’dan ayrılmış ve Çelebi Efendi’nin konağına gelmiştir. Mustafa Kemal Paşa Çelebi Cemalettin Efendi ile burada bir görüşme gerçekleştirmiştir. Bu görüşmede yemek ve çeşitli ikramların sunulmasından sonrası millî meselelerle alakalı konuşmalar olmuştur. Millî Mücadele kazanıldıktan sonra devlet yönetim biçiminin ne olacağı yönünde Çelebi Cemalettin Efendi ile Mustafa Kemal Paşa arasında bir diyalog dahi yaşanmıştır. Çelebi Cemalettin Efendi, Mustafa Kemal Paşa’nın yürüttüğü Millî Mücadele’ye destek vereceğini, düşmanın yurttan atılması halinde cumhuriyetin ilan edilmesi yönünde herhangi bir düşünceye sahip olup olmadığını sormuştur. Heyette bulunan Mazhar Müfit Bey, Mustafa Kemal Paşa’nın bu soruya karşılık sessiz kalarak temkinli davrandığını aktarmıştır.²⁴

Geceyi Çelebi Cemalettin Efendi’nin konağında geçiren Mustafa Kemal Paşa, heyetiyle birlikte ertesi gün Hacı Bektaş Veli Dergâhı’na bir ziyarette bulunmuştur. Buraya geldiğinde Salih Niyazi Dede baba tarafından karşılanan heyet, dergâh yerleşkesini ayrıntılı bir biçimde gezdikten sonra Mustafa Kemal Paşa’ya kılıç kuşandırılmış ve yola kabul töreni yapılmıştır.²⁵ Daha sonra Çelebi Cemalettin Efendi’nin de katılımları ile bir görüşme yapılmış ve görüşmenin ardından Çelebi Cemalettin Efendi, Millî Mücadele’ye destek verilmesi yönünde bir beyanname yayınlamıştır.

Dergâhtaki görüşmede Mustafa Kemal Paşa ile dergâhın ileri gelenleri arasında Pir Evi Protokolü adı ile bir antlaşma yapılmış ve bu protokol Alevi-Bektaşîlerin Mustafa Kemal Paşa’ya destek vereceğinin bir işareti olmuştur. Bu protokol bir bildiri olarak hazırlanmak suretiyle özel ulaklar tarafından Bektaşî dergâhlarına dağıtılmak üzere Çelebi Cemalettin Efendi’ye verilmiştir.²⁶ Alevi-Bektaşî toplumunun Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarına destek vereceği bilgisi, 28 Aralık 1919 tarihinde Ankara’dan Dâhiliye Nezareti’ne gönderilmiş olan telgrafta da yer bulmuştur. Telgrafta Mustafa Kemal Paşa

²³ *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, 2/6 (Aralık 1953), Vesika No: 113; Mustafa Onar, *Atatürk’ün Kurtuluş Savaşı Yazışmaları*, C. I, Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı Yayınları, 1995, s. 94.

²⁴ Kansu, *Erzurum’dan Ölümüne Kadar Atatürk’le Beraber*, C. II, s. 494.

²⁵ Baki Öz, *Kurtuluş Savaşı’nda Alevi-Bektaşîler*, İstanbul: Yenigün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., 1997, s. 60.

²⁶ Öz, *Kurtuluş Savaşı’nda Alevi-Bektaşîler*, s. 29-31.

başkanlığındaki Heyet-i Temsiliye'nin Hacıbektaş'a gelerek Çelebi Cemalettin Efendi tarafından karşılandığı, Alevi-Bektaşî toplumunun milli harekete destek vereceği bildirilmiştir.²⁷

23 Aralık günü tekrar Mucur'a gelen heyet o geceyi Mucur'da geçirdikten sonra, 24 Aralık 1919 tarihinde Kırşehir'e varmıştır. Burada Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarını karşılamak için Mutasarrıf Vekili Ali Hikmet Bey, Gençler Derneği üyelerinden bir program yapılmasını istemiştir. Heyet Kırşehir'e gelirken 200 kadar atlı Gölhisar Çiftliği'ndeki sırtlara yayılmış, halk ise Kılıççı Köprüsü'nü tutarak yerlerini almıştır. Bu esnada Mustafa Kemal Paşa ve heyetinin otomobilleri görünmüş ve heyet halkın coşkulu alkışları ile karşılanmıştır.²⁸ Mustafa Kemal Paşa otomobilden inerek halkı selamlamış ve o esnada tekbir sesleri eşliğinde kurbanlar kesilmiştir. Mutasarrıf Vekili Ali Hikmet Bey, heyete hitap ederek "Hoş geldiniz Paşa Hazretleri, aziz misafirlerimiz..." diyerek sözü almış ve orada bulunan şehrin eşrafını ve Gençler Derneği'nin üyelerini Mustafa Kemal Paşa'ya tanıtmıştır. Bu soğuk günde kendilerini karşılayanlara Mustafa Kemal Paşa da teşekkürlerini bildirmiştir.²⁹

Mustafa Kemal Paşa ve heyeti, güzergâh üzerinde bulunan Gazi İlkokulu'nda öğrenciler tarafından, Kapıcı Camii önünde de anaokulu çocukları ve halk tarafından yine tezahüratlar ile karşılanmıştır. Heyet bu karşılama sonrası hükümet konağına gitmiş, burada kısa bir istirahatın ardından, Gençler Derneği üyeleri olan M. Sıtkı Bey ve Hilmi Bey tarafından faaliyetlerinin anlatılması için derneğin binasına davet edilmişlerdir. Bu sırada Kırşehir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nden içlerinde Müftü Halil Bey'in de olduğu grup bir an bile Mustafa Kemal Paşa'dan ayrılmamıştır. Gösterilen bu yakın alaka ile Mustafa Kemal Paşa'nın güveni buradaki Müdafaa-i Hukukçular tarafından kazanılmıştır. Bu güvenin bir göstergesi olarak Mustafa Kemal Paşa, kendisine gelen şifreli bir telgrafı şifre çözücü ile birlikte açmak suretiyle onların yanında okunmasına müsaade etmiştir.

Müftü Halil Bey'in anlattığına göre, Mustafa Kemal Paşa Kırşehir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nden birtakım isteklerde bulunmuştur. Erzurum ve Sivas'ta gerçekleştirilen kongrelerde belirtilen emirlerin tüm durumlar göz önünde bulundurularak hazırlanmasından dolayı bunlar doğrultusunda hareket edilmesi ve durumun vatandaşların tamamına duyurulması gerektiği bildirilmiştir. Hükümet konağından ayrılan heyet, belediye binası ve rüştiyeye ziyaretler gerçekleştirmiş, okulda Maarif

²⁷ *Atatürk ile İlgili Arşiv Belgeleri (1911-1921 Tarihleri Arasına Ait 106 Belge)*, Ankara: T.C. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, 1982, Belge 78/a, s. 77. Millî Mücadele sürecinde İstanbul Hükümeti yanlısı olan ve Millî Mücadele çalışmalarını da yakından takip eden Ankara Valisi Muhittin Paşa, Hacıbektaş'taki ileri gelenler ile görüşmek suretiyle, onları Mustafa Kemal Paşa öncülüğündeki harekete katılmamaları konusunda ikna etmeye çalışmıştır. Muhittin Paşa'nın Hacıbektaş'taki görüşmesi o günlerde Ankara'da bulunan Kara Vasıf Bey tarafından 20. Kolordu Komutanı Ali Fuat Paşa'ya bildirilmiş, Ali Fuat Paşa da Muhittin Paşa'nın gelmesinin Hacıbektaş'ta herhangi bir fikir değişikliğine yol açıp açmadığını araştırması için buraya Albay Osman Bey'i göndermiştir. Albay Osman Bey, Muhittin Paşa'nın çelebi ve babaları ikna edemediğini öğrenmiştir. Hülya Küçük, *Kurtuluş Savaşı'nda Bektaşiler*, İstanbul: Kitap Yayınevi, 2003, s. 124.

²⁸ *Kırşehir İl Yıllığı/1967*, Ankara: Ajans-Türk Matbaacılık Sanayii, 1967, s. 61-62.

²⁹ Sırrı Kardeş, *Heyet-i Temsiliye ve Mustafa Kemal Kırşehir'de*, Ankara: Ulus Basımevi, 1950, s. 27.

Müdür Vekili ve Okul Müdürü Ömer Aydın Bey'den Kırşehir bölgesinin eğitim ve öğretim vaziyeti ile ilgili bilgi alınmıştır. Mustafa Kemal Paşa ve heyeti daha sonra Gençler Derneği'ne gelmiştir. Buradaki görüşmelerin ilk kısmı ülkenin içerisinde bulunduğu durumun anlatılması ile geçmiş, daha sonra Kırşehir'in önde gelenlerinden Cevat Hakkı (Tarım) Bey'in yazdığı nutuk, Rüştüye Müdürü Ömer Bey tarafından okunmuştur. Mustafa Kemal Paşa burada ülkenin içinde bulunduğu durumu tam anlamı ile ortaya koyan bir konuşma yapmış, Gençler Derneği'ne bu davaya sahip çıktığı için teşekkürlerini bildirmiş ve çizilen hudutların ecnebi eline bırakılmayacağını yinelemiştir. Daha sonra dernek yöneticilerinin getirdiği hatıra defterini yanında bulunan heyet ile imzalayan Mustafa Kemal Paşa, Kırşehirli gençlerin ülke gençliğinin değerli bir örneği olduğu ifadelerine yer vermiştir. Heyet istirahat için Öğretmen Mustafa Bey'in evine geçmiş, buradaki akşam yemeği sonrası coşkulu bir kalabalık tarafından fener alayı düzenlenmiştir. Burada Rüştüye Müdürü Ömer Aydın Bey tarafından Mustafa Kemal Paşa'ya hitaben memleketin onun rehberliğine muhtaç olduğu yönünde duygusal bir konuşma yapılmıştır. Mustafa Kemal Paşa buna karşılık bu karanlık günlerin geçeceğini belirterek, Namık Kemal'in şiirindeki "Vatanın bağına düşman dayadı hançerini, Yok imiş kurtaracak bahtı kara maderini" ifadelerinden hareketle "Vatanın bağına düşman dayarsa hançerini, Bulunur kurtaracak bahtı kara maderini" diyeceğini ifade etmiştir. Bu sözler sonrası Ömer Aydın Bey, Mustafa Kemal Paşa'nın İstanbul'a geri çağrıldığını işittiklerini, memleketin kurtuluşu için oraya dönmemesi gerektiğini söylemiştir. Buna karşın Mustafa Kemal Paşa da İstanbul'a kesinlikle dönmeyeceğini bildirmiştir.³⁰

Kırşehir'den ayrıldıktan sonra 25 Aralık 1919 tarihinde Kaman'a gelen Mustafa Kemal Paşa ve heyeti Sofular köyünde Kamanlı atlılar tarafından karşılanmış, Kaman'a gidebilmek için otomobilleri bırakarak atlarla yola devam etmek zorunda kalan heyet otomobilleri Darıözü'ne bırakmış ve atlarla Kaman'a girmişlerdir. Mustafa Kemal Paşa ve beraberindekiler Kaman eşrafından Bektaşoğlu Ali Çavuş'un (Hacı Ali Bektaş Ağa) misafir odasına alınmışlar, burada muhtarlar ile bir konuşma gerçekleşmiş ve memleketin içinde bulunduğu vaziyetten söz edilmiştir. Bu sırada odanın önünde bekleyen halka Mustafa Kemal Paşa hitap ederek, köyün çok güzel olduğunu, bu cennet gibi köye düşman çizmelerinin girmemesi gerektiğini ifade etmiştir. Mustafa Kemal Paşa ayrıca İzmir'in işgal altında olduğunu, oradaki halkın adeta esir muamelesi gördüğünü, padişahın da esir olduğu için ülkenin derdine herhangi bir çare bulamayacağını ve halkın yardımı ile bu felaketli günlerin aşılabileceğini bildirmiştir. Bu konuşmanın ardından akşam yemeği yenilmiş, yemekten sonra heyet ile birlikte Mustafa Kemal Paşa da istirahate

³⁰ Bengül Bolat, "Millî Mücadele'ye Tam Destek Vermiş Bir Şehir: Kırşehir", *Millî Mücadele'nin 100.Yılı: Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'ya Geçışı ve Kongreler Uluslararası Sempozyumu 24-26 Nisan / April 2018 - Erzurum*, Haz. Murat Saygın, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2021, s. 607-608; *Kırşehir İl Yılı/1967*, s. 61-62; *Kırşehir 1923-1998 75. Yıl*, s. 26-29; Cevat Hakkı Tarım, *Yılların Ötesinden: Atatürk Kırşehir'de*, Ankara: Memleket Matbaası, 1956, s. 12-14; Adnan Yılmaz, *Küçük Asya'nın Kır-Şehri*, Kırşehir: Kırşehir Belediyesi Kültür-Tarih Yayınları, 2006, s. 204-208. Gençler Derneği'nin hatıra defterinde Mustafa Kemal Paşa'nın kaleme aldığı, heyetteki diğer kişilerden Rauf Bey, Ahmet Rüstem Bey, Mazhar Müfit Bey, Hakkı Behiç Bey'in imzalarının da bulunduğu ifadeler aynıyla şu şekildedir: "Kırşehir gençlerinin, vatanımızda gençliğin kıymetli bir enmuzeci olduklarını ispat edecek efkâr-ı mefîne ve musîbe ile mütehallî buldukları kanaatiyle vaz-ı imza eyleriz." Kansu, *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber*, C. II, s. 496; *Kırşehir 1923-1998 75. Yıl*, s. 26-27.

çekilmiştir. Ertesi gün heyet Ankara'ya gitmek için Kaman'dan yola çıkmıştır.³¹ Mustafa Kemal Paşa ve heyeti Kaman'dan sonra Beynam köyüne gelmiş, buradan Ankara istikametine doğru harekete geçtikten sonra yolların karla kaplı olması sebebi ile geri dönmüştür. Heyet 26 Aralık gecesini Beynam'da geçirdikten sonra ertesi gün Ankara'ya ulaşmıştır.³²

Mustafa Kemal Paşa, halkın bağlılık duyduğu eşraf ve din adamlarının geleneksel Anadolu yaşayışı içerisinde önemli bir yer tuttuğunu düşündüğü için gerekli desteği burada aramıştır. Bu bilinçle Sivas, Kayseri, Ankara güzergâhında Millî Mücadele'ye destek sağlamak amacı ile çeşitli ziyaretlerde bulunmuş, bu ziyaretlerde halkın güven duyduğu kişiler ile görüşmüştür. Bu ziyaretlerinde Kırşehir önemli bir nokta olup, özellikle Hacıbektaş'a uğranması bu açıdan değerlendirilmektedir. Bunun dışında Kırşehir halkı bütünüyle Mustafa Kemal Paşa ve heyetine olan bağlılığını tam anlamı ile göstermiş, TBMM'ye temsilciler göndererek vatan savunmasında desteğe devam etmişlerdir.³³

3. Millî Mücadele'ye Kırşehir'in Verdiği Destekler

3.1. Gönderilen Telgraflar ve Verilen Tepkiler

Kırşehir halkı memleketin gündemini yakından takip etmiş ve yaşanan gelişmeler karşısında kendi bölgesini korumak ve haklarını savunmak amacı ile merkezden ilçesine kadar müdafaa-i hukuk yapılanmaları oluşturmuştur. Mondros Ateşkes Antlaşması sonrası Kırşehir ve ilçeleri, işgallere karşı tavrını Mustafa Kemal Paşa henüz Samsun'a çıkmadan önce göstermiştir. İngiliz ve Fransız kuvvetlerinin İstanbul'u işgal edebileceği, başkentin buradan Anadolu'ya taşınabileceği haberlerinin çıkması üzerine, İngiliz Yüksek Komiserliği'ne Hacı Bektaş Veli Dergâhı Çelebisi Cemalettin Efendi ve Hacıbektaş Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti başkanı Halil Efendi tarafından gerçekleşmesi ihtimal dahilinde olan bu durumu protesto eden bir telgraf gönderilmiştir.³⁴ Millî Mücadele'yi yürüten irade ile Hacı Bektaş Veli Dergâhı ileri gelenleri baba ve çelebiler arasındaki olumlu ilişkiler başından beri olumlu seyretmiştir. Dergâhın önde gelenlerinden ve aynı zamanda Bektaşiliğin Babagan kolu lideri Dedebaba postuna oturan Türbedar Salih Niyazi Dedebaba, Millî Mücadele'ye destek vereceğine ilişkin bilgiyi 8 Ekim 1919 tarihli bir telgrafla Mustafa Kemal Paşa'ya bildirmiştir. 12 Ekim 1919 tarihinde Mustafa Kemal Paşa telgrafla cevaben bir mektup göndermiş ve Salih Niyazi Dedebaba'nın Millî Mücadele yanlısı dualarından ve çalışmalarından dolayı teşekkürlerini sunmuştur.³⁵

³¹ Yılmaz, *Küçük Asya'nın Kır-Şehri*, s. 209-211; Kardeş, *Heyet-i Temsiliye ve Mustafa Kemal Kırşehir'de*, s. 46-47. Mustafa Kemal Paşa'nın Kaman'da misafir olarak kaldığı evin sahibi Ali Çavuş'un yeğeni (kardeşinin oğlu) Mehmet Bektaş anılarında şahit olduklarını aktarmıştır. Mehmet Bektaş'ın aktardıkları için bkz. Yılmaz, *Küçük Asya'nın Kır-Şehri*, s. 209-211.

³² Utkan Kocatürk, *Doğumundan Ölümüne Kadar Kaynakçalı Atatürk Günlüğü*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2007, s. 185.

³³ Uzun, "Mustafa Kemal Paşa'nın Millî Mücadele Başlarında Kırşehir'e Gelişi" s. 211.

³⁴ Bilal N. Şimşir, *İngiliz Belgelerinde Atatürk, (1919-1938)*, C. I, Nisan 1919-Mart 1920, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1992, s. 347.

³⁵ Küçük, *Kurtuluş Savaşı'nda Bektaşiler*, s. 127-128.

İzmir'in 15 Mayıs 1919 tarihinde işgal edilmesi Türk halkında büyük bir üzüntüye sebep olmuş ve Yunanlıların katliamları Anadolu şehirlerini olaylara tepki göstermeye itmiştir. Çeşitli mitingler ile yaşananlar kınanırken, İtilaf devletleri temsilcilerine de protesto telgrafları çekilmiştir. İzmir'in işgalini takip eden günlerde protestoda bulunan ilk yerler arasında Keskin yer almış, devamındaki günlerde de Mucur'dan da protestolar gelmiştir.³⁶

Maraş, Urfa ve Antep işgal edildikten sonra, tüm valilik ve Müdafaa-i Hukuk merkez heyetlerine bir genelge gönderen Mustafa Kemal Paşa, işgallerin protesto edilmesini talep etmiştir. Gönderilen bu genelge üzerine Avanos'tan Fransız ve İngiliz Yüksek Komiserliğine 14 Kasım 1919 tarihinde, işgalleri protesto eden bir telgraf gönderilmiştir. Avanos'un ülke gündemindeki gelişmeleri takip etmesi durumu ilerleyen süreçlerde de devam etmiştir. Avanos Belediye Başkanı Nuri Bey ve eşraftan birtakım kimseler, 9 Mart 1920'de İstanbul'a Damat Ferit Paşa'nın millet ile herhangi bir bağı olmadığı için kabine kurmasını istemedikleri yönünde bir telgraf da göndermişlerdir.³⁷

16 Mart 1920'de İstanbul'un işgal edilmesiyle Kırşehirli vatandaşlar derin bir üzüntü yaşamışlar, tepki olarak ise büyük bir miting yaparak olayı protesto etmişlerdir. Miting sonrası Kırşehir'deki Müdafaa-i Hukuk yapılanmalarının ileri gelenlerinden Hilmi Bey imzasını taşıyan ve işgalin şiddetle protesto edildiği bir metin Ankara Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanlığı'na iletilmiştir. İstanbul'un işgalinin miting ve protestolar ile kınandığı bir diğer yer Mucur olmuştur. Kaymakam Cevat Bey buradaki gelişmeleri Heyet-i Temsiliye'ye aktarmış ve işgalin İtilaf devletleri temsilcilerine protesto telgrafları çekilerek kınandığını bildirmiştir.³⁸

Millî Mücadele'nin savaşlar aşamasında Kırşehir halkı cephedeki gelişmeleri yakından takip etmiş, kazanılan zaferlerden sonra TBMM'ye tebrik ve destek telgrafları göndermiştir. Kırşehir'den I. İnönü Savaşı sonrası 12 Ocak 1921 tarihinde Büyük Millet Meclisi Riyasetine gönderilen telgrafta, Kırşehir halkının Türk ordusunun galibiyeti için niyazda bulunduğu, düşmanın geri çekildiği haberinin alınması üzerine halkın Çarşı Camii'nde namaz kılarak dualar ettiği ve tüm komutanlar ile Büyük Millet Meclisi'ne saygılarını ilettikleri bildirilmiştir. II. İnönü Muharebesi'nde alınan galibiyetten sonra 3 Nisan 1921 tarihinde Keskin'den zaferi tebrik eden bir telgraf gönderilmiş, ordu komutanlarına ve kahraman askerlere minnettarlık ifade edilmiştir. Sakarya Meydan Muharebesi'nin devam ettiği sırada Kırşehir halkı bir miting düzenlemiş, Kırşehir

³⁶ Selahattin Tansel, *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*, C. I, Ankara: Millî Eğitim Basımevi, 1977, s. 242-243. İzmir'in işgali ilk olarak Seydişehir ve Bayramiç'te protesto edilmiş, buralarda işgalin ertesi günü mitingler düzenlenmiş ve protesto telgrafları gönderilmiştir. Devamında Babaeski, Burdur, Gördes, Ezine, Bursa, Ödemiş, Kalecik, Konya, Keskin, Beyşehir, Kırkkilise, Kastamonu, Nevşehir'den protesto telgrafları gönderilmiştir. Takip eden günlerde Ayaş, Sultaniye, Develi, Bergama, Bolu, Cide, Bolvadin, Resülayn, Çatalca, Mucur, Rize, Kandıra, Konya Ereğlisi, Yalova, Dikili, Niğde, Soma, Denizli, Akhisar gibi birçok kasaba ve ilden protestolar gelmiştir. M. Tayyip Gökbilgin, *Millî Mücadele Başlarken*, (İki Cilt Bir Arada Tıpkıbasım-Birinci Kitap), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2011, s. 87-88.

³⁷ Doğan, "Millî Mücadele'de Nevşehir ve Çevresi", s. 60, 65.

³⁸ *Kırşehir 1923-1998 75. Yıl*, s. 38-39.

Mebusu ve Nakib'ül Eşraf Kaymakam Müfit Bey tarafından orduya destek bildirir bir telgraf gönderilmiştir. 20 Ağustos 1921 tarihli telgrafta, hadis-i şeriflerde kıyamete kadar ümmet için cihada devam edecek olan milletin Türk milleti olarak gösterilmesinden dolayı, son bir kişi kalıncaya kadar mücadeleye devam edileceği aktarılmıştır. Sakarya Meydan Muharebesi'nin devam ettiği günlerde 25 Ağustos 1921 tarihinde Avanos'tan Müdafaa-i Hukuk Reisi Ali, Müftü Ahmet, Belediye Reisi Vekili Şakir, Müdafaa-i Hukuk Azası Mustafa tarafından komutanlar, subaylar ve bütün askerlere dua ve destek telgrafi gönderilmiştir. Yine aynı günlerde Hacıbektaş'tan da Sakarya Meydan Muharebesi'ne destek ve dua telgrafi gönderilmiştir. 10 Eylül 1921 tarihinde TBMM Başkanlığına gönderilen telgrafta, cuma namazı sonrası İslamiyet için savaşan Türk ordusunun zaferi için Postnişin Şeyh Hasan Efendi tarafından dualar edildiği bildirilmiştir. Sakarya Meydan Muharebesi'nden sonra da alınan zaferi tebrik etmek için 13 Eylül'de Kırşehir Mebusu Müfit ve 14 Eylül tarihinde Kırşehir Mutasarrıfı Sait tarafından Kırşehir halkı adına Mustafa Kemal Paşa'ya iki telgraf gönderilmiş, tüm halkın Mustafa Kemal Paşa ve askere minnettar olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca, Sakarya Meydan Muharebesi'nde ordunun kesin zaferini bildiren resmi tebliğ ile büyük bir sevinç yaşandığı da aktarılmıştır. Sakarya Meydan Muharebesi'nde kazanılan zafere bir tebrik telgrafi da Çiçekdağı'ndan gelmiştir. Belediye Reisi Mehmet Bey tarafından gönderilen 20 Eylül 1921 tarihli telgrafta Türk ordusuna ve komutanlarına şükranlar iletilmiş, milletin en yakın zamanda kurtuluşu için kurbanlar kesilerek dualar edildiği bilgisi aktarılmıştır. Aynı tarihte Sakarya Meydan Muharebesi'ndeki zafer sonrası yapılan mitingleri ve tebrikleri içeren bir telgraf da Keskin'den gönderilmiştir. Sakarya Meydan Muharebesi sonrası Mustafa Kemal Paşa'ya TBMM tarafından gazi ve müşirlik unvanları verilmiştir. İşte bu durum da Kırşehir'den Ankara'ya gönderilen telgraflara konu olmuş, Mustafa Kemal Paşa'nın aldığı gazi ve müşirlik unvanını tebrik etmek üzere, 26 Eylül ve 27 Eylül 1921 tarihlerinde telgraflar gönderilmiştir.³⁹

3.2. Kırşehir'in Millî Mücadele Sürecinde Üstlendiği Roller

Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'dan itibaren faaliyetlerini de yakından takip eden Kırşehir halkı en baştan beri Millî Mücadele yanlısı bir tavır sergilemiştir. Sivas'ta ulusal nitelikte bir kongrenin toplanacağı bilgisi Amasya Genelgesi ile verince bu kongrede Mucur'u temsil etmesi için Kaymakam Cevat Bey ve Hacıbektaş Nahiye Müdürü Mucurlu Avni Bey Sivas'a gönderilmiştir. Gönderilen heyet henüz Şarkışla'dayken kongrenin bittiği haberini alınca Mucur'a geri dönmek durumunda kalmıştır. Her ne kadar bu heyet kongreye yetişemese de yola çıkılması dahi önemlidir. Millî Mücadele'ye katkı verileceğini gösterir bu tavır, Kırşehir ve ilçelerinde kurulan Müdafaa-i Hukuk cemiyetleri ile daha da belirginleşmiştir. Sivas Kongresi esnasında Mustafa Kemal Paşa ve heyetinin İstanbul Hükümeti tarafında duran Ankara Valisi Muhittin Paşa tarafından tutuklanabileceği planı duyulunca, Kırşehir çevrelerinde nüfuzlu bir kişi olan, I. Meclis'te

³⁹ Haluk Selvi ve Bülent Cırık, *Millî Mücadele'de TBMM'ye Anadolu'dan Çekilen Telgraflar*, Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 2020, s. 250-255, 304-306.

de Kırşehir Milletvekili olarak bulunacak M. Rıza Bey devreye girmiştir. M. Rıza Bey'e bağlı Kırşehir Millî Müfrezesi Ankara Valisi Muhittin Paşa'yı tutuklamak suretiyle etkisiz hale getirmiştir.⁴⁰

Mustafa Kemal Paşa'nın Mucur'a geldiği 21 Aralık 1919 tarihinde ihtimal dahilinde olan bir baskını önlemek amacı ile Jandarma Komutanı Yüzbaşı Sadık Bey'in emri altında Mucur ve köylerinden toplanan 20 kişilik gönüllü bir müfreze birliği oluşturulmuş, bu birliğin tüm ihtiyaçları da Mucurlular tarafından karşılanmıştır. Bu şekilde teşkilatlanmadan memnun kalan Mustafa Kemal Paşa Mucur halkının, millî davayı buldukları bölgede şimdiden başarıya ulaştırdıklarını ifade etmiştir. Bu birlik, sonrasında takviye edilerek, Mucur Millî Süvari Müfrezesi adı ile İnönü cephesine de gönderilmiştir.⁴¹

Kırşehir'in Millî Mücadele yanlısı tutumu Anadolu'da çıkarılan isyanlar sürecinde de değişmemiştir. Kırşehir'in yanı başında Çapanoğulları tarafından başlatılan Yozgat dolaylarındaki isyan, geniş bir alana yayılmıştır. Bu sırada Mustafa Kemal Paşa, Mayıs 1920 tarihlerinde bölgede gerekli önlemlerin alınmasına dair telgraflar göndermiş, Mucur Askerlik Şubesi başkanına gönderdiği emirde isyan bölgelerinde yer alan Yıldızeli ve Zile dolaylarındaki Alevilerin uyarılması, ayrıca Kırşehir Milletvekili Çelebi Cemalettin Efendi'den konu ile ilgili harekete geçmesini istemiştir. Bu sırada isyan ateşi daha da büyümüş, isyancılar amaçlarını Ankara üzerine yürüme, Mustafa Kemal Paşa ve yedi arkadaşını tutuklamak olarak nitelendirmişlerdir. Yozgat ve çevresindeki ilçelerin isyan ateşi ile yandığı sırada, olayların Kırşehir'e sirayet etmemesi önemlidir. Niğde Jandarma Tabur Komutanlığı tarafından 11. Fırka Komutanlığı'na 22 Haziran 1920 tarihinde verilen raporda, Mucur ve Kırşehir'de asayiş bozacak herhangi bir hadisenin vuku bulmadığı bildirilmiştir. Çapanoğlu İsyanı'nı bastırmak konusunda İsmet Paşa'nın Çerkez Ethem Bey'e gönderdiği telgrafta, Akdağmadeni, Yozgat, Alaca bölgelerinin isyancıların elinde olduğu, Tokat, Yenihan, Mecitözü, Sungurlu, Keskin, Çorum ve Mecidiye (Çiçekdağı) bölgelerinin isyan bölgesi olmadığı iletilmiştir. Kırşehir'in Yozgat merkezli isyana en yakın bölgesi Çiçekdağı olmuş, burada isyancılara katılmak gibi bir hadisenin aksine, isyana karşı ciddi anlamda bir örgütlenme gerçekleşmiştir. İsyancıların buraya doğru 14 Haziran 1920'de harekete geçmeleri üzerine Çiçekdağı Belediye Başkanı Necip Bey Ankara'ya bir telgraf çekerek, Çiçekdağı'nda bulunan otuz üç erin firar ettiğini, bir subay ve bir erin kaldığını asilerin güçlü olduğu bu bölgede Nevşehir'den takviye jandarma birliğinin gelmesi gerektiğini veya halktan millî kuvvetlerin oluşturulmasının elzem olduğunu bildirmiştir. Çiçekdağı'nın bu çağrısına, Mustafa Kemal Paşa, Erkanı-ı Harbiye-i Umumiye Reisi İsmet Paşa imzasıyla 16/17 Haziran tarihinde cevap vermiştir. Ankara'dan gelen cevapta Necip Bey ve Hayrullah Alp Efendi'ye hitaben; memleketi savunma konusunda gösterilen gayretlerden dolayı teşekkür edilmiş, güvenilir kişilerden yetecek sayıda kişinin jandarma birliğine kaydedilmesi,

⁴⁰ Selvi ve Cırık, *Millî Mücadele'de TBMM'ye Anadolu'dan Çekilen Telgraflar*, s. 252.

⁴¹ *Kırşehir 1923-1998 75. Yıl*, s. 35.

masraflarının da mal sandığı veya borç olarak kapatılması, borcun devletin borcu olduğu ve ödeneceği bildirilmiştir. Çiçekdağı eşrafının gayretleri ile bölge halkı teşkilatlanmış ve Yozgat merkezli isyanın Kırşehir ve ilçelerine yayılmasının önüne set çekilmiştir.⁴²

Kırşehir, Millî Mücadele'nin muharebeler aşamasında da elinden geldiği ölçüde desteğini hissettirmiştir. Batı cephesindeki insan gücü faaliyetleri hakkında bilgi verilen ve Batı Cephesi Komutanlığı tarafından Genelkurmay Başkanlığı'na 4 Ağustos 1920 tarihinde gönderilen raporda, 500 kişilik Kırşehir taburunun kuruluşu, donatımı ve silahlandırılmasının hızlı bir şekilde devam ettiği bildirilmiştir. Bu doğrultuda M. Rıza Bey, hapishaneden çıkarılan mahkumlar ve kendine bağlı kişilerden oluşturulan 500 kişiden fazla kuvveti ile Ertuğrul Grubu komutanı Kazım Bey'in emri altında İnegöl, Bilecik ve Yenişehir dolaylarında Millî Mücadele'yi desteklemiştir.⁴³ Düzenli ordunun kurulmasından sonra da cepheden ayrılarak meclisteki görevine geri dönmüştür.⁴⁴ Kırşehir'de M. Rıza Bey'in örgütlediği gönüllülerin Ankara'ya gelerek buradan cepheye gönderilmesi sonrası, masrafları daha önce Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri tarafından karşılanan bu gönüllüler müfrezesi ödenek verilmemesinden dolayı zayıflamıştır. Batı Cephesi Komutanlığı tarafından Millî Müdafaa Vekâleti'ne gönderilen 9 Eylül 1920 tarihli raporda ödenek açısından çok fazla ihtiyacı bulunan düzenli ordunun bu gönüllü müfrezelere ödenek yardımı yapmasının mümkün olmadığı, cepheye gelen bu müfrezelerin dağılması durumunda nizamiye birliklerine olumsuz etkiler oluşturabildiği ifade edilmiştir.⁴⁵

Millî Mücadele'nin muharebeler sürecinde de inisiyatif alan Kırşehir, düzenli ordunun kurulması sonrası gençlerini cepheye göndermiş, bu gençlerin bir kısmı da şehit olmuştur. Özellikle Kırşehir Gençler Derneği üyelerinin büyük bir çoğunluğu askere alındığından derneğin faaliyetleri durmuştur. Kurtuluş Savaşı'nda Kırşehir merkezinden 210, Avanos'tan 85, Mucur'dan da 75 kişinin şehit olduğu tespit edilmiştir.⁴⁶

⁴² Yılmaz, *Küçük Asya'nın Kır-Şehri*, s. 222-226; Sakallı, *Ankara ve Çevresinde Milli...*, s. 30.

⁴³ *Türk İstiklal Harbi VII nci Cilt İdari Faaliyetler (15 Mayıs 1919-2 Kasım 1923)*, Ankara: Gnkur. Basımevi, 1975, s. 73; *Kırşehir 1923-1998 75. Yıl*, s. 35. TBMM'nin açıldığı süreçte devam eden San Remo Konferansı'nda Osmanlı Devleti ile imzalanması düşünülen barış antlaşmasının şartları, Osmanlı temsilcisi Tevfik Paşa tarafından ağır olarak görülünce 20 Haziran 1920'de Yunanlıların Anadolu içlerine doğru taarruzları tekrardan başlamıştır. Kazım Bey Yunan taarruzlarının başlamasından sonra TBMM tarafından İzmir Şimal Cephesi Komutanlığına atanmıştır. Devam eden süreçte İzmir hattı çöküp, Balıkesir işgal edilince Eskişehir'e gelmiştir. Burada toplanan halk Batı cephesinden gelmiş olan subay ve askerlerden oluşan bir nizamiye alayıyla millî müfrezeler oluşturulmuştur. Tüm bu kuvvetler Ertuğrul Grubu'nu meydana getirmiştir. Kazım Bey komutasında karargâh Bilecik'te kurulmuş, Yunan kuvvetleri de Yenişehir-İnegöl hattı üzerinde durdurulabilmiştir. Daha sonraki süreçte Kazım Bey, Karesi mebusu olarak TBMM çalışmalarına devam etmek istediğini bildirmiş, bunun üzerine 22 Kasım 1920 tarihinde cepheden ayrılarak Ankara'ya gelmiştir. Onun Ankara'ya gelmesi üzerine Ertuğrul Grubu da lağvedilmiştir. Murat Kılıç, "Kâzım Fikri Özalp (1882-1968)", *Atatürk Ansiklopedisi*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2020, s. 3-4. <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/kazim-fikri-ozalp-1882-1968/> (Erişim Tarihi: 15.12.2022).

⁴⁴ Selvi ve Cırık, *Millî Mücadele'de TBMM'ye Anadolu'dan Çekilen Telgraflar*, s. 253.

⁴⁵ *Türk İstiklal Harbi VII nci Cilt İdari Faaliyetler (15 Mayıs 1919-2 Kasım 1923)*, s. 75.

⁴⁶ Özüçetin, "Kırşehirlilerin Millî Mücadeleye Katkıları ve Millî Mücadele'deki Rollerini" s. 1149; Selvi ve Cırık, *Millî Mücadele'de TBMM'ye Anadolu'dan Çekilen Telgraflar*, s. 253.

Kurtuluş Savaşı sürecinde geri hizmet, destek ve ikmal konularında Kırşehir'in büyük yararlılıkları dokunmuştur. Zira burası Batı cephesine yakın, ancak güvenli yakınlıkta bir yer olarak düşünülmüştür. Bu cümleden olmak üzere ülkenin güvenilir bölgelerinde Millî Savunma Bakanlığı'na ait topçu ve piyade cephanesi depoları oluşturulmuş, bu depoların en önemlilerinden biri de Kırşehir deposu olmuştur. 28 Ağustos 1921 tarihli verilere göre Kırşehir'deki bu depolarda, 1.120 sandık piyade cephanesi, 1.159 adet Osmanlı seri sahra top cephanesi ile 2 bin186 adet İngiliz sahra top cephanesi olduğu kaydedilmiştir.⁴⁷

Sakarya Meydan Muharebesi esnasında duyulan ihtiyaç üzerine Keskin'de fişek üretimi gerçekleştirilmesi uygun görülmüştür. Burası dış tehlikelere uzak bir yer olarak değerlendirilmiş ve burada bir yapımevinin teşekkülü için bir kurul Keskin'e gelmiştir. Kurulun Keskin'e gelmesi ile Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Keskin Şubesi mensuplarından Müftü Sadık (Cönger) Bey, Hakkı (Erkanlı) Bey, Tevfik (Ceritoğlu) Bey, Mehmet (Kavlak) Bey, Kamil (Hatiboğlu) Bey gibi kişilerin olduğu bir heyet, kurul üyelerine yapımevinin burada açılması adına ısrarcı olmuşlardır. Keskin'in ileri gelenleri olan bu heyet, fabrikanın usta, işçi ve her türlü maddi ihtiyaçlarının karşılanacağını bildirmiştir. Daha önce Millî Savunma Bakanlığı tarafından yapılmış olan ve depo olarak kullanılan bina, yapımevine uygun bir şekle getirilmiştir. Oldukça büyük zorluklar ile kurulan Keskin Fişek Yapımevi'nde günde elli bin piyade tüfeğinin onarım ve dönüşümü gerçekleştirilmiştir.⁴⁸

Osmanlı Devleti'nde ordunun iase temini, özel haberleşmeler ve şehirler arasındaki irtibat ve nakliyenin sağlanabilmesi amaçları ile oluşturulan menziller,⁴⁹ Millî Mücadele sürecinde yeniden hayata geçirilmiştir. Millî Müdafaa Vekâleti Anadolu'da kurulan menzil teşkilatlarının korunması için Kırşehir'e sayıları 100'ü bulan bir muhafız bölüğü göndermiştir. Bölüğün merkezi Kırşehir olmakla beraber, Kırşehir-Köprüköy ve Küçüktaş'ta birer takım görev almıştır. Kırşehir'de 8 Eylül 1920 tarihinde oluşturulan koruma birliği, 8 Kasım 1920 tarihinde kaldırılmış ve Kayseri'ye gönderilmiştir. 17 Şubat 1921 tarihinde de Kayseri Menzil Bölge Müfettişliği'ne bağlı olarak, Kırşehir Menzil Hat Komutanlığı teşekkül etmiştir. Kırşehir Menzil Hat Komutanlığı'nın yapısı ve buldukları yerler şu şekildedir:

- Menzil Nokta Komutanlıkları: Hacıbektaş, Mucur, Kırşehir, Keskin.
- Erzak Ambarı: Kırşehir, Hacıbektaş, Keskin.
- Ambarlı Konak: Topaklı.
- Kol: Kırşehir (bir kol).

⁴⁷ *Türk İstiklal Harbi VII nci Cilt İdari Faaliyetler (15 Mayıs 1919-2 Kasım 1923)*, s. Çizelge: 4-A, Çizelge: 4-B

⁴⁸ Süreyya Hami Şehidoğlu, "Kurtuluş Savaşı'nda Savaş Sanayii", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 8/23 (1992), s. 318, 321.

⁴⁹ Yusuf Halaçoğlu, "Menzil", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. XXIX, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2004, s. 159.

Ayrıca Kırşehir ile Mucur'da iâşe noktaları, Kırşehir'de bir revir, silah ve teçhizat deposu yer almıştır. Kayseri, Sivas, Çorum, Yozgat ve Kırşehir bölgelerinin tahıl depoları menzil bölge müfettişliklerine devredilerek bu yerlerde ayrı ayrı olarak 100 bin insan ile 50 bin hayvanın iâşesini karşılamak amacı ile stok ambarların kurulması çalışmalarına başlanmıştır. Kırşehir Menzil Bölge Müfettişliği de biri Köprüköy, biri Kırşehir'de olmak üzere iki ambar açmıştır.⁵⁰

Millî Mücadele esnasında Kırşehir Hat Komutanlığı önemli yararlılıklar göstermiştir. Komutanlığın emrinde bulunan Müteahhit Nakliye Kolları, 323 No'lu Çift Araba Kolu, 231 No'lu Devre Kolu ve iki eşek kolu toplam 4 kol şeklinde çalışmıştır. Cephede ordunun ihtiyacı olan malzemelerin sevk edilmesi için faaliyet yürüten hat komutanlıkları Kayseri-Kırşehir ve Yahşihan hattı üzerinde yoğun bir şekilde çalışmıştır. Öyle ki bu hattan Sakarya Meydan Muharebesi esnasında ve Büyük Taarruz hazırlıkları kapsamında silah, cephaneye, yiyecek, donatım malzemesi ve çeşitli gereçler taşınmıştır.⁵¹

Kırşehir mıntıkası Millî Mücadele'de bir tür sağlık merkezi olarak da hizmet vermiştir. Mayıs 1920'de Ordu Sağlık Daire Başkanlığı tarafından Kızılay'a havası iyi olan bölgelerde hastanelerden taburcu edilen askerlerin bir süre dinlendirildiği nekahethanelerin kurulması önerilmiştir. Bunun üzerine Kırşehir Lisesi'ne ait bina, subaylar için bir nekahethaneye dönüştürülmüştür. Daha sonra binanın eksiklikleri giderilerek toplam 100 yatak kapasitesine sahip bir yer haline getirilmiştir. Kütahya, Afyon ve Eskişehir taraflarından 13 Temmuz 1921 tarihinde başlayan düşman saldırıları sonucu Eskişehir Kızılay Hastanesi Kırşehir'e taşınmak zorunda kalmış, 1 Aralık 1921 tarihinde kapatılmıştır.⁵²

Kırşehir çevresi daima Millî Mücadele yanlısı bir tavır sergilemişse de burada özellikle İstanbul Hükümeti'nin desteklediği birtakım eşkıyalık faaliyetleri de kendini göstermiştir. Özellikle Ankara-Kayseri-Sivas arasında eşkıyalık gerçekleştirenlerin, kimi zaman milletvekillerine, kimi zaman da asayişini temin etmek isteyen kolluk kuvvetlerine saldırdıkları tespit edilmiştir. Özellikle Altın Dişli Katil İlyas ve Çiçekdağı civarında Dişi Kilitli olarak tanınan eşkıya çeteleri ve adamları bölgede asayişsizliği arttıran unsurlar olmuşlardır. 4 Ekim 1921 tarihli TBMM gizli celse oturumunda Dâhiliye Vekili Refet (Bele) Bey, Katil İlyas ile birlikte 30 kadar Rum eşkıyanın bulunduğunu, bir müfrezinin bunlar tarafından soyulduğunu ve üç kere "Padişahım çok yaşa!" diye naralar attıklarını ifade etmiştir. Refet Bey ayrıca bu çetelerin Keskin-Yozgat yolunu kesmek için görevlendirildiğini ve incelemeler sonucunda bu durumun altından İstanbul Hükümeti'nin çıktığını bildirmiştir. Eskişehir Milletvekili Abdullah Azmi Bey de aynı oturumda eşkıyaların yolları kesmek suretiyle kabileleri sıkıntılı durumlara

⁵⁰ *Türk İstiklal Harbi VII'nci Cilt İdari Faaliyetler (15 Mayıs 1919-2 Kasım 1923)*, s. 244, 335; *Kırşehir 1923-1998 75. Yıl*, s. 36.

⁵¹ *Kırşehir 1923-1998 75. Yıl*, s. 36.

⁵² Kılınçer, *Atatürk ve Kırşehir (1919-1938)*, s. 75.

düşürdüğüne, bunun sebebinin ise asayişsizlik ve jandarma kuvvetinin eksikliği olduğuna değinmiştir. İstanbul Hükümeti'nin desteklediği bu gibi hadiselerin amacı Millî Mücadele'yi sekteye uğratarak, TBMM'nin otoritesini halkın gözünde azaltmaktır.⁵³

3.3. Kırşehir'in I. Meclis'teki Temsili ve Milletvekilleri

Kırşehir I. TBMM'ye vekil göndererek siyasi ve idari yönden de Millî Mücadele sürecine katkı sağlamıştır. I. TBMM'de Kırşehir'i Yahya Galip (Kargı) Bey, Ahmet Müfit (Kurutoğlu) Bey, Çelebi Cemalettin Efendi, Mehmet Rıza (Silsüpür) Bey, Ali Cevdet (Seçkin) Bey, Mehmet Sadık (Savtekin) Bey ve Bekir (Kocaoğlu) Efendi temsil etmiştir.⁵⁴ Bu milletvekillerinden Millî Mücadele sürecindeki katkıları esas alınmak üzere aşağıda kısaca bahsedilmiştir.

Yahya Galip (Kargı) Bey, 1874 İstanbul doğumlu olup, çeşitli kurumlarda kâtiplik, muhasebecilik ve defterdarlık görevlerinde bulunmuştur.⁵⁵ Millî Mücadele sürecinde Ankara Valisi Muhittin Paşa'nın tutuklanmasının ardından Ankara'ya vali vekili olmuştur. Dahasonra Ankara Valisi olarak Ziya Paşa'nın tayin edilmesini Ankara halkı kabul etmemiştir. Yahya Galip Bey, Mustafa Kemal Paşa'ya 15 Ekim 1919 tarihinde bir telgraf göndererek, İstanbul Hükümeti'nin Ankara'ya vali tayin etmesinin Millî Mücadele'yi bitirmek için yapılan bir fiil olduğunu bildirmiştir. 23 Nisan 1920 tarihinde TBMM'nin açılmasının ardından ilk Ankara Valisi olmuştur. I. Dönem TBMM milletvekilliğine de 22 Ağustos 1920 tarihinde Kırşehir'den seçilmiştir. Meclis içerisinde çeşitli kurul ve komisyon üyeliklerinde çalışmalar yürüten Yahya Galip Bey, üç soru bir de gensoru önergesi vermiş, arkadaşları ile beraber yapmış olduğu kanun teklifi 212 Sayılı Kanun olarak kabul edilmiştir.⁵⁶

Ahmet Müfit (Kurutoğlu) Bey, 1879 yılında Kırşehir'de dünyaya gelmiştir. Müderris, savcı, ceza reisi ve müftülük görevlerinde bulunan Müfit Bey, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti içerisinde faaliyetlerde bulunmuştur.⁵⁷ I. Dünya Savaşı sonrası Damat Ferit Paşa Hükümeti tarafından Divan-ı Harbe sevk edilmiş ama bir süre sonra Kırşehir'e gelmeyi başarmıştır. Burada Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti içerisinde bulunmuş, Ankara Valisi

⁵³ Haşim Erdoğan, "Millî Mücadele Döneminde Meclis'in Ankara'dan Taşınması Meselesi", *Sosyal ve Beşerî Bilimlerde Araştırma ve Değerlendirmeler*, C. 2, Ed. Ayşe Çatalcalı Ceylan, Ferhat Özbay, Zafer Özomay, Mustafa Batuhan Kurt, Ankara: Gece Kitaplığı, s. 243; Yılmaz, *Millî Mücadele'de Kırşehir*, s. 53-54.

⁵⁴ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü, 23 Nisan 1920 - 20 Ekim 1991*, Ankara: TBMM Genel Sekreterliği Yayınları, 1994, s. 31.

⁵⁵ *TBMM Albümü 1920-2010 / 1. Cilt 1920-1950*, Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, 2010, s. 43.

⁵⁶ Yaşar Özüçetin, "Türkiye Büyük Millet Meclisi, Birinci Dönem Kırşehir Mebusları (1)", *I. Kırşehir Kültür Araştırmaları Bilgi Şöleni (8-10 Ekim 2003), Bildiriler*, Haz. Ahmet Günşen, Kırşehir: Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Yayınları, 2004, s. 447, 448. 212 Sayılı Kanun: "Harbi umumî esnasında kura ahalisine zimmet kaydolanın aşarın sureti cibayeti hakkında kanun" 8 Nisan 1922 tarihinde kabul edilmiştir. Bu kanun teklifini yapanlar arasında bir diğer Kırşehir milletvekili olan Mehmet Sadık (Savtekin) Bey de yer almıştır. *TBMM Kanunlar Dergisi*, C. I, Kanun No: 212, 08/04/1338 (M. 1922), s. 250.

⁵⁷ *TBMM Albümü 1920-2010 / 1. Cilt 1920-1950*, s. 43.

Muhittin Paşa'nın Kırşehir'de etkisini artırmasını engellemiştir. Ayrıca Sivas'taki Heyet-i Temsiliye ile ilişkiler kurarak ve TBMM'nin Ankara'da toplanmasını sağlayan kişilerden biri olarak Millî Mücadele'nin hazırlık sürecinde katkı sağlamıştır. A. Müfit Bey I. TBMM'de İkinci Reis Vekili olarak da görev yapmıştır.⁵⁸ Bir din adamı olan A. Müfit Bey, İstanbul'un Millî Mücadele karşıtı fetvasına mukabil Ankara'da hazırlanan karşı fetvayı imzalayan azalar arasında yer almıştır. Meclis çalışmaları içerisinde adalet, anayasa, şeriye-evkaf, tasarı, bütçe ve içtüzük gibi komisyonlarda çalışmıştır.⁵⁹

1863 Hacıbektaş doğumlu olan Çelebi Cemalettin Efendi, I. TBMM'de görev yapan milletvekillerinden olmuştur. Mustafa Kemal Paşa'yı Hacıbektaş ziyareti sırasında bizzat ağırlayan Çelebi Cemalettin Efendi, Millî Mücadele sürecinde hem şahsi çalışmaları hem de Alevi- Bektaşî toplumunun desteğinin alınması adına ön plana çıkmıştır. Mustafa Kemal Paşa ve Çelebi Cemalettin Efendi ile Hacı Bektaş Veli Dergâhı önde gelenleri arasında bir dizi yazışmalar yapılmıştır. Mustafa Kemal Paşa, 2 Ocak 1920 tarihinde ulus ve ülkenin geleceğini kurtarmak adına millî örgütlenmelerin kök saldığını ve yasal isteklerin elde edilinceye değin çalışılması gerektiğini bildiren bir telgrafı köylere kadar ulaştırılması ricası ile Çelebi Cemalettin Efendi'ye göndermiştir. Yine Mustafa Kemal Paşa, 22 Mart 1920 tarihinde Çelebi Cemalettin Efendi ve Hacıbektaş ileri gelenlerine bir telgraf daha göndermiş, maddi manevi yardımlarının önemini vurgulamıştır.⁶⁰ Anadolu'daki Alevi toplumu arasında nüfuzlu birisi olan Çelebi Cemalettin Efendi, I. TBMM'ye milletvekili olarak seçilmiştir.⁶¹ Ancak Çelebi Cemalettin Efendi, hasta olduğunu belirterek meclisteki çalışmalara katılamayacağını bildirmiş, buna karşın kendisine gösterilen teveccühten dolayı 25 Nisan 1920'de meclisin ikinci başkanvekili olarak seçilmiştir. Durumun kendisine iletilmesi ile 26 Nisan tarihinde başkanlığa gönderdiği telgrafında bu iltifat ve teveccühten dolayı teşekkürlerini bildirmiş, yataktan kalkamayacak boyutta hasta olduğundan dolayı bu kutsal görevi yerine getirmekten mahrum olduğu için üzgün olduğunu ifade etmiştir. TBMM tarafından süresiz izinli sayılan Çelebi Cemalettin Efendi, 20 Ocak 1923 tarihinde hayatını kaybetmiştir.⁶²

⁵⁸ Kılınçer, *Atatürk ve Kırşehir (1919-1938)*, s. 49.

⁵⁹ Özüçetin, "Türkiye Büyük Millet Meclisi, Birinci Dönem Kırşehir Mebusları (1)", s. 439.

⁶⁰ Doğan, "Millî Mücadele'de Nevşehir ve Çevresi" s. 61.

⁶¹ Selçuk, "Mürûr-u Ubûr Edenlerin Gözüyle Hacıbektaş: Seyahatnameler, Salnameler ve Şer'iyye Sicillerine Göre Hacıbektaş'ın Tarihi", s. 43.

⁶² Nâsır Yüceer, "Cemalettin Çelebi (1864-1923)", *Atatürk Ansiklopedisi*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2020, s. 1. <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/cemalettin-celebi-1864-1923/> (Erişim Tarihi: 17.12.2022); Çelebi Cemalettin Efendi telgrafında şunları ifade etmiştir: "Ankara'da Büyük Millet Meclisi Riyaset-i Celilesine; Arıza-i vücudiyemin, intihap buyurulmuş olduğum Reisisanilik vekâleti vazifesini ifadan daîlerini mahrum ve meyus bırakmış olduğuna dair mütekaddim telgrafname-i fakiranemin Meclis-i Âlice kabulüyle mezuniyetime müsaadelerini ve hakk-ı fakiranemde iltifat-ı kerimanelerini mutazammın 29 Nisan 1336 tarihli telgrafname-i âliyeleri reşide-i dest-i ihtiramım olarak tarik-i hakta mücahedede bulunan Meclis-i Ulya ve mütteliklerinin muvaffakiyatı hakkında vird-i zebanım olan daavat-ı hayriye tekrar be-tekrar tezkâr ve ref'i icahetgâh-ı girdigâr kılınmakta olduğunu tazimat ve tekrimat ve teşekküratımla arza mücaheret eylerim, ol bapta, Hacı Bektaşî Veli Çelebisi, Cemalettin." *TBMM Zabıt Ceridesi*, Dönem 1, Cilt 1, Birleşim 12, 6 Mayıs 1920, s. 218.

Mehmet Rıza (Silsüpür) Bey, 1877 yılında Kırşehir’de doğmuştur. İttihat ve Terakki Fırkası üyelerinden biri olmuştur. Keskin Kuvâ-yı Milliye Teşkilatı kurucusu olan M. Rıza Bey Millî Mücadele’ye en başından itibaren destek veren kişiler arasında ön plana çıkmıştır. IV. Dönem Meclis-i Mebusan’da Keskin Milletvekilliği yapmıştır. İstanbul’un İtilaf devletleri tarafından işgal edilmesi sonrasında İngilizlerin tutuklama listesinde yer alan M. Rıza Bey, Malta Adası’na sürgün olmamak için gizlice Ankara’ya gelen milletvekillerinden biridir. Mustafa Kemal Paşa ve heyetinin güvenli bir şekilde Ankara’ya gelebilmeleri için İstanbul Hükümeti’nin Ankara Valisi Muhittin Paşa’yı tutuklamış, müfrezesi ve 500 kişilik milis kuvveti ile Yunanlılara karşı savaşmıştır. I. TBMM’ye Osmanlı Meclis-i Mebusan üyesi olarak katılma hakkı elde etmiş, burada millî savunma ve PTT komisyonları içerisinde görev yapmıştır. Bir süre sonra TBMM’de İkinci Grup’ta yer alarak, Mustafa Kemal Paşa’ya karşı muhalefette kalmıştır. M. Rıza Bey ayrıca hâmile oldukları yeşil istiklal madalyaları cephede hizmetleri sebebiyle kırmızı-yeşil şeritli madalya ile değiştirilen TBMM üyeleri arasında yer almıştır.⁶³

Ali Cevdet (Seçkin) Bey, Çiçekdağı Bahçepınar’da 1884 yılında dünyaya gelmiştir. Katiplik, sorgu hakimliği ve mahkeme üyeliği yapan Cevdet Bey, Sivas Kongresi esnasında Mustafa Kemal Paşa’ya Millî Mücadele’ye hizmet etmek için bağlılığını bildiren bir telgraf göndermiştir. Millî Mücadele sürecinde halka haklı davanın anlatılması konusunda çalışmalar yürüten Cevdet Bey, asker toplanması faaliyetleri yürütmüştür. Yahya Galip Bey’in emri ile Haymana taraflarında meydana gelen olayların nasihat yoluyla önlenmesinde buraya gelen heyete başkanlık etmiştir. Adalet ve iktisat komisyonlarında çalışan Cevdet Bey, I. TBMM döneminden sonra Kırşehir’e dönerek şahsi işleri ile meşgul olmuştur.⁶⁴

1874 yılında Samsun Çarşamba’da doğan Mehmet Sadık (Savtekin) Bey, savcılık, istinaf mahkemesi azalığı ve mahkeme başkanlığı gibi görevlerde bulunmuştur. I. TBMM dönemi için gerçekleştirilen seçimlerde Kırşehir milletvekili olarak seçilmiş olmasına rağmen, seçim kuruluna istifa ettiği şeklinde bir bilgi verilince kendinden sonra en çok oyu alan Bekir Efendi’nin milletvekili olduğunu öğrenmiştir. Bunun üzerine meclis başkanlığına müracaat eden Sadık Bey, 6 Aralık 1920 tarihli oturumda meclise katılması durumu kabul edilerek çalışmalarına başlamıştır. Mecliste dilekçe, dışişleri, adalet ve bütçe komisyonlarında faaliyet yürüten Sadık Bey’in arkadaşları ile birlikte vermiş olduğu kanun tekliflerinden biri de kabul edilmiştir.⁶⁵

⁶³ Erol Seyfeli, “Son Osmanlı Mebusan Meclisi’nde ve I. TBMM’de Kırşehir Milletvekili Keskinli (Hamitli) Rıza Bey”, *Kuvâ-yı Milliye ve Millî Mücadele’de Kırşehir*, Haz. Yaşar Özüçetin, Kırşehir: Kırşehir Valiliği Kültür Hizmeti, 2009, s. 168-179. Ayrıntılı bilgi için bkz. *TBMM Albümü 1920-2010 / 1. Cilt 1920-1950*, s. 43; Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi Millî Mücadele ve T.B.M.M. I. Dönem 1919 - 1923*, C. I, Basım Yeri Yok: Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Basım Yılı Yok, s. 653.

⁶⁴ *TBMM Albümü 1920-2010 / 1. Cilt 1920-1950*, s. 43; Özüçetin, “Türkiye Büyük Millet Meclisi, Birinci Dönem Kırşehir Mebusları (1)”, s. 441.

⁶⁵ Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi Millî Mücadele ve T.B.M.M. I. Dönem 1919 - 1923*, C. III, Basım Yeri Yok: Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Basım Yılı Yok, s. 657.

Bekir (Kocaoğlu) Efendi, 1874 Kırşehir doğumludur. I. Dönem TBMM'de aynı ilden seçilmiş olan, Sadık Bey'in istifa ettiği varsayımı ile 24 Nisan 1920 tarihinde meclise kabul edilmiştir. Ancak Sadık Bey'in istifa etmediğinin kesin olarak anlaşılması üzerine Bekir Efendi'nin milletvekilliğinin düşürülmesi 6 Aralık 1920 tarihinde Heyet-i Temsiliye tarafından onaylanmıştır.⁶⁶

4. Sonuç

İşgal tehdidini yakından hissetmemesine rağmen Millî Mücadele sürecine olanca gücü ile destek veren Kırşehir, Anadolu şehirlerinin ve halkının direncinin örneklerinden biri olmuştur. Kırşehir ve çevresi Millî Mücadele esnasında güvenli noktalar olarak değerlendirildiği için İstiklal Harbi'nin adeta sığınağı şeklinde değerlendirilmiştir. Ülke çapında başlayan işgaller sonrası Kırşehir halkı tarafından kurulan Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri, halkın bilinçli ve organize bir şekilde hareket edebilmesini sağlamıştır. Buradaki vatan sevgisini iyi bilen Mustafa Kemal Paşa, gerek bölgeye gerçekleştirdiği ziyaret ile gerekse de Millî Mücadele sürecinde bu bölgeden istediği destekler ile Kırşehir'e duyduğu güveni göstermiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın bu güvenine en iyi şekilde karşılık veren Kırşehir halkı da Millî Mücade'de büyük gayretler göstermiş, insan gücü, ikmal ve geri destek hizmeti sağlamıştır.

⁶⁶ TBMM Albümü 1920-2010 / 1. Cilt 1920-1950, s. 43.

Kaynaklar / References

- Atatürk ile İlgili Arşiv Belgeleri (1911-1921 Tarihleri Arasına Ait 106 Belge)*. Ankara: T.C. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, 1982.
- Bolat, Bengül. "Millî Mücadele'ye Tam Destek Vermiş Bir Şehir: Kırşehir". *Millî Mücadele'nin 100.Yılı: Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'ya Geçışı ve Kongreler Uluslararası Sempozyumu 24-26 Nisan / April 2018 - Erzurum*. Haz. Murat Saygın. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2021: 595-611.
- Cebesoy, Ali Fuat. *Millî Mücadele Hatıraları*. İstanbul: Vatan Neşriyatı, 1953.
- Çoker, Fahri. *Türk Parlamento Tarihi Millî Mücadele ve T.B.M.M. I. Dönem 1919 - 1923*, C. I. Basım Yeri Yok: Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Basım Yılı Yok.
- Çoker, Fahri. *Türk Parlamento Tarihi Millî Mücadele ve T.B.M.M. I. Dönem 1919 - 1923*, C. III. Basım Yeri Yok: Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Basım Yılı Yok.
- Doğan, Hamdi. "Millî Mücadele'de Nevşehir ve Çevresi". *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*. 13/49 (2012): 57-73.
- Erdoğan, Haşim ve Pişkin, Çağrı. "Demokrat Parti Dönemi İktidar-Muhalefet Çekişmesinin Bir Ürünü: Nevşehir'in İl, Kırşehir'in İlçe Olması". *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 10/2 (2020): 577-590.
- Erdoğan, Haşim. "Hacı Bektaş Veli Dergahının Birinci Dünya Savaşı ile Millî Mücadele Dönemindeki Tutumu ve Mustafa Kemal Paşa ile İlişkileri". *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 11/Hacı Bektaş Veli Özel Sayısı (2021): 197-207.
- Erdoğan, Haşim. "Millî Mücadele Döneminde Meclis'in Ankara'dan Taşınması Meselesi". *Sosyal ve Beşerî Bilimlerde Araştırma ve Değerlendirmeler*. C. 2. Ed. Ayşe Çatalcalı Ceylan, Ferhat Özbay, Zafer Özomay, Mustafa Batuhan Kurt. Ankara: Gece Kitaplığı, 2021: 229-258.
- Erim, Nihat. *Devletlerarası Hukuk ve Siyasi Tarih Metinleri (Osmanlı İmparatorluğu Antlaşmaları)*, C. I. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1953.
- Gökbilgin, M. Tayyip. *Millî Mücadele Başlarken*. (İki Cilt Bir Arada Tıpkıbasım-Birinci Kitap), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2011.
- Güneş, İhsan. "Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nden Halk Fırkası'na Geçiş". *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*. 19/56 (2003): 565-581.
- Halaçoğlu, Yusuf. "Menzil". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. C. XXIX. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2004: 159-161.
- Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*. 2/6 (Aralık 1953).
- Kansu, Mazhar Müfid. *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber*. C. II. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1986.
- Kardeş, Sırrı. *Heyet-i Temsiliye ve Mustafa Kemal Kırşehir'de*. Ankara: Ulus Basımevi, 1950.
- Kılıç, Murat. "Kâzım Fikri Özalp (1882-1968)". *Atatürk Ansiklopedisi*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2020: 1-7. <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/kazim-fikri-ozalp-1882-1968/> (Erişim Tarihi: 15.12.2022).

- Kılınçer, Yusuf İzzettin. *Atatürk ve Kırşehir (1919-1938)*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, 2006.
- Kırşehir 1923-1998 75. Yıl*. Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1998.
- Kırşehir İl Yıllığı/1967*. Ankara: Ajans-Türk Matbaacılık Sanayii, 1967.
- Kocatürk, Utkan. *Doğumundan Ölümüne Kadar Kaynakçalı Atatürk Günlüğü*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2007.
- Küçük, Hülya. *Kurtuluş Savaşı'nda Bektaşiler*. İstanbul: Kitap Yayınevi, 2003.
- Mumyakmaz, Hatice Güzel. "Mustafa Kemal Paşa'nın Ankara'ya Gelişi (27 Aralık 1919)". *Atatürk Ansiklopedisi*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2020: 1-5. <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/mustafa-kemal-pasanin-ankaraya-gelisi-27-aralik-1919/> (Erişim Tarihi: 08.12.2022).
- Onar, Mustafa. *Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı Yazışmaları*. C. I. Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı, 1995.
- Öz, Baki. *Kurtuluş Savaşı'nda Alevi-Bektaşiler*. İstanbul: Yenigün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., 1997.
- Özüçetin, Yaşar. "Kırşehirlilerin Millî Mücadeleye Katkıları ve Millî Mücadele'deki Rollerini". *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 29/Prof. Dr. Reşat Genç Özel Sayısı, II (2009): 1136-1158.
- Özüçetin, Yaşar. "Türkiye Büyük Millet Meclisi, Birinci Dönem Kırşehir Mebusları (1)", *I. Kırşehir Kültür Araştırmaları Bilgi Şöleni (8-10 Ekim 2003), Bildiriler*. Haz. Ahmet Günşen, Kırşehir: Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Yayınları, 2004: 437-450.
- Resmi Gazete*, Sayı 9637, 19 Haziran 1957.
- Sakallı, Bayram. *Ankara ve Çevresinde Millî Faaliyetler ve Teşkilatlanma*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998.
- Salman Bolat, Bengül. "Millî Mücadele'de Kırşehir'in Yeri ve I. TBMM Döneminde Kırşehir Milletvekilleri". *Kuvâ-yı Milliye ve Millî Mücadele'de Kırşehir*. Haz. Yaşar Özüçetin. Kırşehir: Kırşehir Valiliği Kültür Hizmeti, 2009: 11-34.
- Selçuk, Havva. "Mürûr-u Ubûr Edenlerin Gözüyle Hacibektaş: Seyahatnameler, Salnameler ve Şer'iyye Sicillerine Göre Hacibektaş'ın Tarihi". *I. Uluslararası Nevşehir Tarih ve Kültür Sempozyumu 16-19 Kasım 2011*. Ed. Adem Öger. Ankara: Nevşehir Üniversitesi Yayınları, 2012: 33-52.
- Selek, Sabahattin. *Anadolu İhtilali*. İstanbul: Cem Yayınevi, 1976.
- Selvi, Haluk ve Cırık, Bülent. *Millî Mücadele'de TBMM'ye Anadolu'dan Çekilen Telgraflar*. Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 2020.
- Seyfeli, Alper. *Millî Mücadele'de Kırşehir*. Yüksek Lisans Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004.
- Seyfeli, Erol. "Son Osmanlı Mebusan Meclisi'nde ve I. TBMM'de Kırşehir Milletvekili Keskinli (Hamitli) Rıza Bey". *Kuvâ-yı Milliye ve Millî Mücadele'de Kırşehir*. Haz. Yaşar Özüçetin. Kırşehir: Kırşehir Valiliği Kültür Hizmeti, 2009, 167-192.

- Şahin, İlhan. "Kırşehir". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. C. XXV. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2022: 480-484.
- Şaşmaz, Hasan Çağrı. "İdari Yapılara Dair Hukuki Düzenlemeler". *Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*. 5/1 (2022): s. 53-72.
- Şaşmaz, Musa. *Türkiye'nin İdari Taksimatı (1920-1913)*. C. IX. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014.
- Şehidoğlu, Süreyya Hami. "Kurtuluş Savaşı'nda Savaş Sanayii". *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*. 8/23 (1992): 317-324.
- Şimşir, Bilal N. *İngiliz Belgelerinde Atatürk (1919-1938) Cilt I Nisan 1919-Mart 1920*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1992.
- Tansel, Selahattin. *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*. C. I. Ankara: Millî Eğitim Basımevi, 1977.
- Tarım, Cevat Hakkı. *Yılların Ötesinden: Atatürk Kırşehir'de*. Ankara: Memleket Matbaası, 1956.
- TBMM Albümü 1920-2010 / 1. Cilt 1920-1950*. Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, 2010.
- TBMM Kanunlar Dergisi*. I. Cilt. Kanun No: 212, 08/04/1338 (M. 1922).
- TBMM Zabıt Ceridesi*. Dönem 1, Cilt 1, Birleşim 12, 6 Mayıs 1920.
- Türk İstiklal Harbi VII nci Cilt İdari Faaliyetler (15 Mayıs 1919-2 Kasım 1923)*. Ankara: Gnkur. Basımevi, 1975.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü 23 Nisan 1920 - 20 Ekim 1991*. Ankara: TBMM Genel Sekreterliği Yayınları, 1994.
- Uzun, Hakan. "Mustafa Kemal Paşa'nın Millî Mücadele Başlarında Kırşehir'e Gelişi". *Kuvâ-yi Milliye ve Millî Mücadele'de Kırşehir*. Haz. Yaşar Özüçetin. Kırşehir: Kırşehir Valiliği Kültür Hizmeti, 2009: 193-214.
- Yılmaz, Adnan. *Küçük Asya'nın Kır-Şehri*. Kırşehir: Kırşehir Belediyesi Kültür-Tarih Yayınları, 2006.
- Yılmaz, Adnan. *Millî Mücadele'de Kırşehir*. Kırşehir: Kırşehir Günışığı Dergisi Kültür Hizmeti-1.
- Yüceer, Nâsır. "Cemalettin Çelebi (1864-1923)". *Atatürk Ansiklopedisi*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2020: 1-2. <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/cemalettin-celebi-1864-1923/> (Erişim Tarihi: 17.12.2022).

Yazar Hakkında / About Author

**Öğr. Gör. Dr. Enes ÖZ | Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi |
enesoz[at]nevsehir.edu.tr | ORCID: 0000-0001-5626-5516**

Enes Öz, 1990 yılında Kayseri'de doğdu, ilk ve orta öğrenimini memleketi Nevşehir Avanos'ta tamamladı. 2012 yılından Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nden mezun oldu. 2014 yılında Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde tezli yüksek lisansını, 2020 yılında da Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde doktora eğitimini tamamladı. 2017 yılından beri Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi'nde Okutman ve Öğretim Görevlisi kadrolarında görev yapmaktadır. Atatürk İlkeleri ve Cumhuriyet Tarihi alanında yayınlanmış çalışmaları bulunmaktadır.

**Lecturer Dr. Enes ÖZ | Nevşehir Hacı Bektaş Veli University |
enesoz[at]nevsehir.edu.tr | ORCID: 0000-0001-5626-5516**

Enes ÖZ was born in Kayseri in 1990 and completed her primary and secondary education in her hometown, Nevşehir Avanos. He graduated from Erciyes University, Faculty of Letters, Department of History in 2012. He completed his master's degree with thesis at Erciyes University Social Sciences Institute in 2014 and his doctorate education at Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Social Sciences Institute in 2020. He has been working as an Instructor and Lecturer at Nevşehir Hacı Bektaş Veli University since 2017, and has published a number of studies in the field of Atatürk's Principles and History of the Republic.